

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Katedra bohemistiky

Beletrie v rubrice Lidových novin Dětský koutek
Fiction in the section of Lidové noviny Dětský koutek

Bakalářská práce

Dominika Čmielová

Obor: Česká filologie se zaměřením na editorskou práci ve sdělovacích
prostředcích

Vedoucí práce: doc. Mgr. Erik Gilk, Ph.D.

Olomouc 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Beletrie v rubrice Lidových novin Dětský koutek* vypracovala samostatně, a uvedla jsem v ní veškerou použitou literaturu a prameny.

V Olomouci, dne 25. 4. 2023

Dominika Čmielová

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. Mgr. Eriku Gilkovi, Ph.D. za odborné vedení, pomoc a rady při zpracování této práce.

OBSAH

1	ÚVOD	5
2	ANALÝZA RUBRIKY DĚTSKÝ KOUTEK	7
2.1	Grafická podoba rubriky	7
2.2	Obsah rubriky	8
2.2.1	Umělecké texty.....	9
2.2.2	Výchovně zábavné texty	19
2.2.3	Tvorba psaná dětmi	23
3	ANALÝZA VYBRANÝCH BELETRISTICKÝCH TEXTŮ	25
3.1	Zlodějský učeň: Estonská pohádka	25
3.2	Jarmila Hašková: Povídka o protivovi	27
3.3	J. Tvrdoň: Třískovi kluci	29
3.4	Karel Koval: Zima.....	33
3.5	Slunečnice: Oldra Sedlmayerová	34
3.6	Edvard Valenta: Veselosti, smutky, čertoviny ze života malé drobotiny....	35
4	ZÁVĚR	39
5	ANOTACE.....	41
6	RESUMÉ	42
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	43
8	SEZNAM PŘÍLOH.....	44

1 ÚVOD

Tématem předložené bakalářské práce je rubrika *Dětský koutek*, jež vycházela pravidelně v *Lidových novinách*. V *Dětském koutku* byla publikována umělecká literatura a výchovně zábavné příspěvky pro děti. Naším hlavním cílem je uvedenou rubriku obecně popsat a analyzovat její podobu, konkrétně v prvních pěti letech jejího vydávání, tedy v období od roku 1922 do roku 1926. Dané téma jsme zvolili, jelikož se rubrice *Dětský koutek* v uvedeném období doposud žádná odborná práce podrobně nevěnovala.

V první části práce se zaměřujeme na obecný popis rubriky *Dětský koutek*, tedy na období a dny, kdy tato rubrika vycházela; dále se zabýváme grafickou podobou rubriky, včetně vývoje jejího nadpisu během sledovaných let. V této části práce dále obecně popisujeme veškeré příspěvky, jež byly v uvedeném období otištěny, tedy umělecké a výchovně zábavné texty.

Jednu kapitolu věnujeme analýze umělecké literatury, ze které v *Dětském koutku* vycházela především próza a poezie, ale ojediněle bylo zahrnuto i drama. V rámci této analýzy se zaměřujeme především na otázky, jaké žánry v rubrice dominovaly, jaké byly jejich typické prvky, čím byl daný typ textů specifický, a pro ilustraci citujeme několik charakteristických textů. Dále uvádíme autory a ilustrátory, kteří pro *Dětský koutek* tvořili nejčastěji. V další kapitole se zabýváme výchovně zábavnými příspěvky, jako byly různé naučné texty, rébusy, návody na vyrábění atp. Tyto příspěvky tvořily podstatnou část *Dětského koutku* a vycházely v mnoha pravidelných sloupcích, jež v této kapitole popisujeme a uvádíme několik příkladů. Zabýváme se také otázkou, jaká byla cílová skupina této rubriky a zda byl některý obsah zacílen genderově. V poslední kapitole první části práce se zabýváme specifickou kategorií textů, kterou tvořily příspěvky dodané čtenáři této rubriky, tedy dětmi. Zmiňujeme projekty a sloupky, v jejichž rámci k otištění textů dětí došlo, a opět uvádíme příklady.

V druhé části práce analyzujeme vybrané texty, jež byly pro rubriku v námi sledovaném období určitým způsobem charakteristické. Konkrétně se zabýváme třemi prozaickými texty a třemi básněmi. K analýze volíme tvorbu autorů, jež pro rubriku v daném období tvořili nejčastěji, případně texty bez označení autora, jelikož byly pro rubriku také příznačné. Zároveň volíme texty s žánry, které byly v rubrice nejčastěji zastoupeny a dominovaly nad dalšími žánry. V rámci prózy i poezie volíme jeden z textů, jenž v rubrice vycházel na pokračování a zaměřujeme se na otázku, jakým způsobem se tato

specifická tvorba lišila od textů kratšího rozsahu. Pro doložení našich konstatování, jež se týkají grafické podoby a výtvarného doprovodu, zařazujeme na závěr bakalářské práce několik obrazových příloh.

2 ANALÝZA RUBRIKY DĚTSKÝ KOUTEK

Dětský koutek byla pravidelně vycházející rubrika v *Lidových novinách*, jež se zaměřovala především na dětské čtenáře.

Rubrika *Dětský koutek* vyšla poprvé v *Lidových novinách* v neděli 16. dubna 1922 a od té doby vycházela pravidelně jednou týdně až do neděle 26. ledna 1936. V roce 1936 došlo k její transformaci na samostatnou přílohu *Lidových novin* s názvem *Lidové noviny dětem*. *Dětský koutek* nemůžeme označovat za nedělní rubriku, jelikož v určitých letech nevycházela v neděli, jak tomu bylo na jejím začátku i v závěru, ale ve středu, konkrétně v období od 17. května 1922 do 8. června 1924. Kromě toho navíc ve výjimečných případech došlo k otištění rubriky v pátek či sobotu, to však pouze nárazově, a ne kontinuálně v delším období.

2.1 Grafická podoba rubriky

Rubrika *Dětský koutek* vycházela vždy na jednom listě *Lidových novin*, jenž byl téměř pokaždé rozdělen do čtyř sloupců (viz Příloha 1). Mírné změny sazby jednotlivých čísel rubriky se odvíjely od různé délky konkrétních textů a velikosti doplňujících ilustrací. V některých číslech nebyl *Dětskému koutku* věnovaný celý list, protože část listu tvořila např. reklama nebo jiný text, jenž necílil na dětské čtenáře.

V námi zkoumaném období byla součástí téměř každého čísla *Dětského koutku* alespoň jedna ilustrace, většina čísel rubriky však obsahovala ilustrací hned několik. Obrázky se pravidelně vztahovaly jak k umělecké literatuře, tak k textům výchovně zábavným a vždy tematicky souvisely s jejich obsahem.

List rubriky *Dětský koutek* byl snadno rozpoznatelný podle hlavičky s výrazným nadpisem. Její vzhled byl v průběhu námi sledovaného období častokrát pozměňován. Téměř po celý rok 1922 stál ve středu hlavičky velký nadpis *Dětský koutek*, po jehož obou stranách byly umístěné jednoduché, během roku stále tytéž, ilustrace (viz Příloha 1). V prosinci roku 1922 došlo k první změně, tedy ke zmenšení hlavičky na polovinu listu, navíc pouze s jednou ilustrací. Důvodem byla pravděpodobně snaha o vytvoření většího prostoru pro samotný obsah rubriky. Vzhled tohoto zmenšeného nadpisu a obrázku vedle něj se v první polovině roku 1923 proměňoval, především podle ročních období. V zimě byla písmenka stylizována do zasněžené podoby a na jaře z nich jako by klíčily větvičky (viz Příloha 2). Od druhé poloviny roku 1923 docházelo k výrazným změnám nadpisu

poměrně často. Pro zjednodušení můžeme konstatovat, že až do konce námi sledovaného období, tedy až do roku 1926, se ustalovala jeho menší podoba. Velmi často se měnil styl písma a vzhled doprovodné ilustrace, a to především na základě ročních období, stejně jako v první polovině roku 1923. Od roku 1924 byl nadpis častokrát zakomponován přímo do daných ilustrací, obrázky tedy nebyly pouze vedle nadpisu, ale staly se jeho přímou součástí (viz Příloha 2). V ojedinělých případech byl nadpis výrazně menší bez jakékoliv doprovodné ilustrace, např. 4. dubna 1926.

2.2 Obsah rubriky

Obsah rubriky *Dětský koutek* jsme po provedené analýze rozdělili na dvě hlavní části. Do první části řadíme uměleckou literaturu, tedy prózu, poezii a drama. Do druhé části jsme zařadili výchovně zábavné příspěvky, jimiž byly především různé dětské úlohy k luštění a texty edukativního charakteru.

Z naší analýzy vyplývá, že naprostou většinu textů publikovaných v *Dětském koutku* psali domácí autoři v českém jazyce. V rubrice se však opakovaně objevovala také tvorba psaná slovensky. Jednalo se pouze o poezii a výchovně zábavné texty, slovenská próza v daném období v rubrice nevycházela. V ojedinělých případech byly v *Dětském koutku* otištěny texty přeložené z cizích jazyků. Během námi sledovaného období docházelo k překladům především z anglického jazyka. V roce 1922 vyšly dvě pohádky, jejichž překlad vytvořil O. Baráček, u těchto textů nedošlo k označení původního autora. Z další přeložené tvorby můžeme zmínit například tři pohádky, jež z anglického originálu od Blanca Silvera přeložil v roce 1925 Jan Slabý. O rok později vycházela v rubrice na pokračování příběh *Probuzení* z anglického originálu Johna Galsworthyho překládaný Věrou Vášovou.

Jak v případě prózy, poezie, tak i výchovně zábavných textů byly některé příspěvky otištěny bez označení autora; této problematice se podrobněji věnujeme níže u konkrétních žánrů. Poměrně často docházelo k uvedení pouze iniciál autora textu namísto jeho celého jména. Opakovaně takto vycházela například próza od autora, jenž se podepisoval pouze iniciálami *M. S.*, nebo poezie pod označením *zv.* v takových případech tedy neznáme autory daných textů. Velmi často došlo k uvedení celého příjmení autora, ale pouze iniciály jeho křestního jména. U některých těchto autorů se nám křestní jméno podařilo dohledat, jelikož publikovali i v jiných periodikách či vydali

svá díla knižně. V mnoha případech se nám však křestní jména dohledat nepodařilo. Takové autory z toho důvodu níže v textu uvádíme, stejně jako v rubrice, tedy celým příjmením a pouze iniciálou jejich křestního jména, mezi ně patří například již zmiňovaný O. Baráček.

U některých textů došlo k uvedení zdroje, odkud byl daný text čerpán, případně informace, v rámci jaké spolupráce text vznikl. Kromě níže rozebíraných příkladů můžeme zmínit opakovaně využívaný *časopis Svitání*. Z tohoto časopisu byl využit například krátký příběh *Milá památka* či text *Nebeské ohňostroje*. Z dalších využitých zdrojů uvedeme například čítanku *Květen*, časopis *Radost* či časopis *Šťastný domov*.

2.2.1 Umělecké texty

Z umělecké literatury v *Dětském koutku* vycházela především próza a poezie, jež byly součástí téměř každého čísla, v ojedinělých případech bylo v rubrice zahrnuto i drama. Níže pro příklad uvádíme v rubrice nejčastěji publikované žánry a publikující autory.

Pro *Dětský koutek* byla příznačná pravidelná spolupráce s výraznými tvůrčími osobnostmi, čímž tato rubrika výrazně přesahovala úroveň běžných příloh denního tisku pro dětské čtenáře.¹ V námi sledovaném období došlo k otištění textů výrazných literárních osobností, jako jsou například Eduard Bass, Karel Čapek, Josef Čapek, František Langer nebo Karel Poláček.

Próza

Z prozaických žánrů se v *Dětském koutku* nejčastěji objevovala pohádka. Tedy žánr vyznačující se převahou dobra nad zlem a jejich jasným odlišením, stereotypními formullemi, kouzelnými předměty, nadpřirozenými bytostmi, magickou trojkou a otevřeným přiznáním jeho smyšlenosti.² Žánr pohádky cílí především na děti mladšího školního věku, tedy děti ve věku 6–11 let, navíc je v tomto věkovém stupni pohádka

¹ CHALOUPEK, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež*. Praha: Albatros, 1979, s. 113.

² PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. Jiloviště: Mercury Music & Entertainment, 2007, s. 271. ISBN 978-80-239-9284-7.

nejdominantnějším žánrem.³ V *Dětském koutku* nejčastěji vycházely pohádky o zvířatech, přírodě, království či nadpřirozených bytostech.

Pohádky publikované v rubrice měly žánrové označení často přímo ve svém názvu, jako příklad zde mohou sloužit texty Olgy Scheinpflugové, která pro *Dětský koutek* napsala čtyři pohádkové příběhy: *Pohádka o bílém čertu*, *Pohádka o všemohoucím králi*, *Pohádka o uplakané zemi* a *Pohádka o pantátovi Hulilovi*. Mnoho pohádek neslo název pro tento žánr příznačný, tedy začínající slovem: *O*, *Jak*, *Kterak* atp. Jako příklad můžeme uvést příběhy, jež napsala Marie Loulová-Hezká: *O zbloudilém srnčátku*, *Kterak vyžráli na slepičku* a *Jak se malý vrabčák učil létat*. Dále pohádky *O zakleté princezně* či *Pohádka o štěstí* od J. Tvrdoně nebo také texty *O nevěřícím Jenikovi* a *O živém ohni*, jejichž autorkou je Sonia Špálová.

V rubrice vycházelo mnoho pohádek, jež nesly kromě názvu také označení lokace jejich údajného původu, případně místa, kde se odehrávaly. U většiny těchto pohádek nebyl uveden původní autor, v některých případech došlo alespoň k uvedení překladatele textu – tím byl nejčastěji O. Baráček. Tyto pohádky se ve většině případech k místu, kterým byly označeny, nijak specificky nevázaly. Jako příklad uvádíme příběh *O Sluníčku, Měsíčku a Kohoutkovi: Pohádka z jižního Madagaskaru*, jenž vyšel v červnu 1922. Tato pohádka vypráví příběh tří bratrů: Sluníčka, Měsíčka a Kohoutka. Měsíček za určitých okolností vyžene Kohoutka na zem a Sluníčko se za to na něj zlobí, od té doby Kohoutek ráno Sluníčko vítá ze země a Sluníčko s Měsíčkem se procházejí každý v jiný čas. Na tomto příkladu můžeme vidět, že se děj pohádky neváže výhradně k místu, kterým je označena. Tak tomu bylo u většiny těchto pohádek, mezi výjimky se však řadí například pohádka, jež vyšla v srpnu 1922 pod názvem *Sultán a rybář: Turecká pohádka*. V tomto příběhu vládne zemi sultán, nikoliv král atp. Hlavního hrdinu pak ochrání modlitba: „Ve jménu Allaha, milosrdného slítovníka!“⁴, jež je pro náboženství dané země příznačná. Další výjimkou byl například příběh *Čing a Čang: Čínská pohádka*, který začíná slovy: „Daleko, až kdesi na hranicích Číny...“⁵ vedle toho je pohádka specifická právě jmény hlavních hrdinů *Čing* a *Čang*, které se k danému místu váží.

³ VLAŠÍN, Štěpán a Ústav pro českou a světovou literaturu (Československá akademie věd). *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 208.

⁴ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 9.8.1922, 30(395, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

⁵ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 22.11.1925, 33(585, ranní vydání), s. 27. ISSN 1802-6265.

Podstatnou část beletristické tvorby v rubrice tvořily příběhy ze života dětí, jež jsou oproti žánru pohádky významově konkrétnější a jsou dítěti bližší, jelikož se vztahují k jeho životní zkušenosti.⁶ Jedním z cílů těchto příběhů je zobrazení základních vzorců lidských vztahů ve společnosti.⁷ Příběhy ze života dětí jsou stejně jako pohádka cíleny především na děti mladšího školního věku.⁸ Mezi takové texty řadíme například příběh *Na borůvky*, jenž napsal v červenci roku 1924 Vilém Klemsa. Jde o krátké vyprávění o dívce, která jde s kamarády sbírat do lesa borůvky, chlapci si z ní udělají legraci a ukryjí její sběrnou nádobu plnou plodů. V tomto příběhu je kromě děje kladen důraz na popis přírody, líčením přírody text ostatně začíná: „Les voněl pryskyřicí a dokvétající fialovou i bílou lupinou. Slunce vši silou svítilo do veliké stráně, na jejímž úpatí bublal studený lesní potůček...“⁹ Popisy přírody byly pro tento typ příběhů často příznačné, zde můžeme jako příklad uvést také text *Liduščiny prázdniny* od Františka Austry publikovaný v srpnu 1925. V tomto příběhu hlavní hrdinka bojuje s housenkami, pozoruje motýla bělásku atp. Dále můžeme jako příklad uvést text *Jindrova řehtačka* od Viléma Klemsy z dubna 1925. Jedná se o příběh z prostředí chlapecké party, tedy velmi oblíbeného námětu dětských příběhů. Dalšími publikovanými příběhy z běžného dětského života byly například *Povídka o protivovi*¹⁰ a *Na bruslích* od Jarmily Haškové či *Večer u táborového ohně*, jehož autorem je Adolf Veselý.

V *Dětském koutku* byly opakovaně otištěny texty, jež popisovaly příběhy ze života dětí z pohledu dospělého člověka. S velkou pravděpodobností se jednalo o příběhy inspirované reálnou zkušeností dospělých, pro příklad zmíníme dva takové sloupky, které vycházely v rubrice pravidelně. Autorkou prvního tohoto sloupku byla Božena Tolušková, jež pracovala jako učitelka na základní škole. Psala sloupek, jenž nesl název *Z Blučinské školy*, v některých případech označen jako *Dětské rozumy: Z Blučinské školy*. Božena Tolušková ve svých textech popisovala vlastní zážitky z výuky, jednalo se o stylizované vyprávění či humorné výroky dětí zaznamenané formou replik. Jako příklad uvádíme část textu, jenž vyšel v červnu 1925: „Je krásný, slunný, májový den. Sedíme ve

⁶ CHALOUPKA, Otakar. *O literatuře pro děti*. Praha: Československý spisovatel, 1989, s. 65.

⁷ CHALOUPKA, Otakar a Vladimír NEZKUSIL. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury III*. Praha: Albatros, 1979, s. 10.

⁸ VLAŠÍN, Štěpán a Ústav pro českou a světovou literaturu (Československá akademie věd). *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 208.

⁹ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 20.7.1924, 32(361, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

¹⁰ Slovo *protiva* v názvu povídky uvádíme s malým počátečním písmenem, jelikož je toto označení použito pro typ postav dané charakteristiky, nikoliv pro jednu konkrétní osobu. V rubrice byl název povídky psán verzálkami, v samotném textu je slovo *protiva* psáno s malým *p*.

školní zahradě, kreslíme. Děti nejvíce zápasí s barvami a chodí se ptáti: Jaké je ten strom? Jaká je ta zed'?' Jaké je ten motejl?'¹¹ Dále uvádíme jeden z rozhovorů paní učitelky s jedním z žáků, jenž byl zaznamenán právě formou replik: „Učitelka: Proč nebyls včera ve škole? Žáček: Já jsem měl souchotě.“¹² Pro texty Boženy Toluškové je příznačné hanácké nářečí, a to především právě v promluvách dětí, např. *enom, měla svatbo, v nedělo*.¹³ Dalšího sloupek tohoto typu nesl název *Z maminčiných zápisků*, jeho autorkou byla Marie Jeřábková a jednalo se o krátká stylizovaná vyprávění o mamince a jejích dětech. Tato vyprávění se často vyznačovala humornou eskalací děje v závěru, například text otištěný v dubnu 1925 popisoval situaci, kdy tatínek svým dětem vyprávěl příhody ze svého dětství. Když pak jedno z dětí něco vyvedlo a maminka ho pokárala, bránilo se slovy: „Jak pak to na mě mluvíte, copak jsem vrah? Náš tatínek dělal ještě horší věci než já a je teď docela hodnej člověk.“¹⁴

Bajky, tedy žánr příznačný určitým mravním, obecně platným či praktickým ponaučením¹⁵, vyšel v námi sledovaném období pouze jednou. Konkrétně v prosinci roku 1924 byly otištěny čtyři krátké bajky Ivana Lepušiče.

V ojedinělých případech vycházela próza tematicky či příležitostně zaměřená, k tomu však docházelo mnohem častěji u poezie a u textů výchovně zábavných. Můžeme ovšem zmínit například dva prozaické texty publikované k příležitosti svátku sv. Mikuláše – v roce 1922 to byl příběh *Nešťastný Mikuláš* od Viléma Klemsy a v roce 1925 *Na svatého Mikuláše* od Kamily Lukešové. K Velikonocům se vázal například text *Husa a smrt našeho pána* z roku 1923, jenž napsal Rudolf Těsnohlídek a ilustroval Ondřej Sekora. Jeden z textů Viléma Klemsy z roku 1924 se vázal ke svátku Všech svatých, nesl název *Dušíčková vzpomínka*.

Autory, jež beletristické texty pro *Dětský koutek* tvořili nejčastěji, byli Vilém Klemša, J. Tvrdoň, Marie Trkanová, Adolf Veselý, Kamila Lukešová a Marie Loulová-Hezká. Ilustrace k beletristickým příběhům vytvářel především Ondřej Sekora a Eduard Milén.

¹¹ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 7.6.1925, 33(283, ranní vydání), s. 19. ISSN 1802-6265.

¹² *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 21.5.1924, 32(255, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

¹³ Tamtéž.

¹⁴ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 26.4.1925, 33(208, ranní vydání), s. 17. ISSN 1802-6265.

¹⁵ VLAŠÍN, Štěpán a Ústav pro českou a světovou literaturu (Československá akademie věd). *Slovník literární teorie*. V Praze: Československý spisovatel, 1977, s. 40.

Jak jsme již zmínili, některé příběhy vyšly bez označení autora, k tomu však docházelo častěji u poezie.

V rubrice byly velmi často publikovány příběhy na pokračování, v námi sledovaném období vycházelo na pokračování dvanáct textů. Tři z nich měly kratší rozsah a vyšly pouze ve dvou číslech rubriky, například text *Stará jedle vypravuje* od Primuse Sobotky, jež byl otištěn ve dvou červencových číslech roku 1924. Většina příběhů vycházejících na pokračování měla delší rozsah a vyšla ve více než pěti číslech rubriky, např. příběh *Karlíkova dobrodružství s Martem* od Adolfa Veselého nebo *Třískovi Kluci* od J. Tvrdoně. Nejrozsáhlejším textem vycházejícím na pokračování byl příběh *Nové království*, jehož autorem je Rudolf Těsnohlídek. Tento příběh vyšel ve více než třiceti číslech rubriky, začal vycházet v září roku 1923 a ukončen byl teprve v květnu 1924. U textů, jež vycházely v rubrice na pokračování, došlo poměrně často k následnému knižnímu vydání, v námi sledovaném období se jednalo o těchto pět próz: *Klapzubova jedenáctka* Eduarda Basse (knižně: 1922, František Borový), *Veselý silák*¹⁶ Karla Elgarta-Sokola (knižně: 1925, R. Promberger), *Nové království* Rudolfa Těsnohlídka (knižně: 1927, Ústřední nakladatelství a knihkupectví učitelstva československého), *Dobrodružství tři Billů* Bedřicha Golombka (knižně: 1926, Ústřední spolek učitelský na Moravě a ve Slezsku) a *V říši krále hor* Vladimíra Sacha (knižně: 1926, Dědictví Havlíčkovo).

Součástí některých prozaických textů byly krátké básně, jež autoři nějakým způsobem začlenili do děje dané prózy. Protagonisté příběhu tyto verše recitovali atp. Například ve výše zmíněném příběhu *Na borůvky* od Viléma Klemsy děti cestou z lesa recitovaly: „Borůvkáři idó, / borůvky nesó; / do sbíráčků nasbírali, / do hrníčků vysypali.“¹⁷ Kombinování prózy a poezie bylo dále příznačné pro tvorbu Bohumíra Motyčky, jenž pro rubriku tvořil především příběhy o zvířatech: *Ze života vlaštovek*, *O ježkovi*, *Koroptví rodina* a *Kukačka*. V tomto případě danou poezii recitovala samotná zvířata, pro příklad uvádíme začátek textu *Kukačka*: „Na vysokém buku seděla žežulka a její roztomilé kukání neslo se dolinou: Kuku, kuku, kuku, / vidím tě z buku, / vidím tě zdaleka, / flinta mě neleká, / dej z ní hned ruku, / myslivče – – kuku!“¹⁸ Ke kombinaci prózy a poezie

¹⁶ V Dětském koutku tento příběh vycházel pod názvem *Veselého siláka*, knižně pak jako *Veselý Silák*.

¹⁷ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 20.7.1924, 32(361, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

¹⁸ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 23.5.1926, 34(260, ranní vydání), s. 19. ISSN 1802-6265.

došlo i u výše zmiňovaného textu *Liduščiny prázdniny* od Františka Aučraty a mnoha dalších prozaických příběhů.

Poezie

Nejčastěji opakovaným žánrem poezie v *Dětském koutku* bylo říkadlo, jež se vyznačuje silnou převahou rytmické složky nad sémantickou.¹⁹ Říkadlo cílí především na děti předškolního věku, tedy děti ve věku 3–6 let, říkadlo je navíc v tomto věkovém stupni nejdominantnějším žánrem.²⁰ Ve většině případů vycházela říkadla v *Dětském koutku* bez uvedení původního autora, pravděpodobně z důvodu využití ústní lidové slovesnosti. Říkadla byla v mnoha případech ilustrována, nejčastěji Josefem Ladou či Ondřejem Sekorou. Pro příklad uvádíme říkadlo otištěné v říjnu 1925 a ilustrované právě Josefem Ladou: „Bába leze do bezu, / já tam za ní polezu, / kudy bába, tudy já, / budeme tam oba dva.“²¹ Dále byla často publikována říkadla z konkrétních oblastí, například z Ostravska, Hané, Litomyšle, Uherského Hradiště či Podkarpatska. Originální říkadla pro *Dětský koutek* pravidelně tvořil Karel Koval, jako příklad citujeme jeho říkadlo otištěné v srpnu 1923: „Motýle, motýle, / ty seš ňáké opilé!? // Dé mi taky trošku vína / vonného ak rozmarýna, // jen jedínú kapičku – / pro nemocnou matičku...“²² Slovenská říkadla pro rubriku tvořil Jan Hála, uvádíme příklad ze srpna 1926: „Keď som išiel do neba, / šiel sem po rebriku, / privítal ma Pánbôh: / vítaj darobníku!“²³ V ojedinělých případech byla říkadla v rubrice označována jako *říkanky*, od říkadel se však tyto texty nijak nelišily. Jako příklad citujeme říkanku, jež byla otištěna v dubnu 1925 bez označeného autora: „Engle, pengle, hop / přeskočila srnka plot; / od srnky do srnky / hledejte Mařenky – / Mařenka je tot!“²⁴ Tato říkanka demonstruje výrazné potlačení sémantiky a převahu rytmické složky. Dále vycházel sloupek *Říkanky slovenských dětí*, jenž vznikl ve spolupráci s dětským slovenským časopisem *Lienka*.

¹⁹ VLAŠÍN, Štěpán a Ústav pro českou a světovou literaturu (Československá akademie věd). *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 334.

²⁰ VLAŠÍN, Štěpán a Ústav pro českou a světovou literaturu (Československá akademie věd). *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 208.

²¹ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 4.10.1925, 33(495, ranní vydání), s. 17. ISSN 1802-6265.

²² *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 1.8.1923, 31(380, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

²³ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 29.8.1926, 34(435, ranní vydání), s. 22. ISSN 1802-6265.

²⁴ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 5.4.1925, 33(171, ranní vydání), s. 17. ISSN 1802-6265.

Opakovaně vycházela rozpočítadla, tedy specifická varianta říkadla.²⁵ Pro rozpočítadla je taktéž klíčové uplatnění rytmických a zvukových kvalit, které v některých případech vede k potlačení původní sémantické funkce. Rozpočítadla jsou však mnohem výrazněji spojena s hrou.²⁶ Tento žánr vycházel také pod označením *rozpočítávadla*, *rozčítadla* a *počítadla*, v některých případech nesla označení podle oblasti, ze které pocházela. Jako příklad uvádíme slovácké rozpočítadlo otištěné v říjnu 1926: „U potoka roste kvítí, / říkají mu petrklíč, / na koho to slovo padne, / ten musí jít z kola pryč.“²⁷ Slovenská rozpočítadla byla publikována pod názvem *Rozčítavky*.

Další specifickou variantou říkadel,²⁸ opakovaně publikovanou v *Dětském koutku*, byly škádlivky. Vycházely pod označením *škádlivky*, *posměšky* či *posměchy*. Klíčové pro ně bylo především nějaké vlastní jméno či vlastnost a jejich účelem dětské škádlení a vysmívání. Jako příklad uvádíme škádlivku, jež vyšla v srpnu 1924 pod názvem *Dětské posměchy na Valašsku*: „Karlíku, / dobrá kaše na mlíku, / ešče lepší na smetaně / a Karlík ji nedostane.“²⁹ Některé škádlivky byly otištěny opakovaně, například tato: „Antonín veze kmín / starej babě za komín!“³⁰ vyšla 13. prosince 1925 a pak znovu 15. srpna 1926. Mezi varianty říkadel bývají řazeny i jazykolamy,³¹ jejichž cílem je rozvíjet logopedické schopnosti dětí. Ty vycházely opakovaně, ale pod mnoha různými názvy, jako např. *Cviky v řeči* či *Řikej rychle*. Opakovaně byly v rubrice publikovány i jazykolamy ve slovenském jazyce.

Všechny tyto zmíněné varianty říkadel (rozpočítadla, škádlivky i jazykolamy) byly ve většině případů otištěny bez označení původního autora, pravděpodobně z důvodu využití ústní lidové slovesnosti. Říkadla jsou běžně považována za folklorní žánr.³²

Ukolébavky vycházely v *Dětském koutku* pouze minimálně, pravděpodobně z důvodu, že se jedná o žánr určený spíše pro rodiče nejmenších dětí, to však nejsou čtenáři, na které

²⁵ VLAŠÍN, Štěpán a Ústav pro českou a světovou literaturu (Československá akademie věd). *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 334.

²⁶ *Knihovna: vědecko-teoretický sborník*. Praha: SPN, 1979(11), s. 208. ISSN 0139-5335.

²⁷ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 7.11.1926, 34(560, ranní vydání), s. 17. ISSN 1802-6265.

²⁸ VLAŠÍN, Štěpán a Ústav pro českou a světovou literaturu (Československá akademie věd). *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 334.

²⁹ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 3.8.1924, 32(387, ranní vydání), s. 13. ISSN 1802-6265.

³⁰ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 15.8.1926, 34(409, ranní vydání), s. 17. ISSN 1802-6265.

³¹ VLAŠÍN, Štěpán a Ústav pro českou a světovou literaturu (Československá akademie věd). *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 334.

³² Tamtéž.

rubrika primárně cílila. Ukolébavky byly otištěny například v březnu roku 1925, citujeme jednu z nich: „Halí – belí koně v zelí / a hříbjátka v petrželi.“³³

V *Dětském koutku* pravidelně vycházela také poezie, která byla označena konkrétním názvem, ne pouze žánrovým vymezením, jako *říkanka*, *rozpočítadlo* atp. Šlo především o básně, jež mají rytmický verš a účinnou pointou, takové básně jsou cílené především na děti mladšího školního věku.³⁴ V námi sledovaném období nejčastěji vycházela tvorba těchto autorů: Oldra Sedlmayerová, Karel Koval, Pavla Kříčková, Rudolf Těsnohlídek, Josef Cipr a Marie Trkanová. Ilustrace k básním nejčastěji vytvářeli Josef Lada, Ondřej Sekora a Eduard Milén. Ilustrace nedoprovázely veškerou publikovanou poezii, ale můžeme konstatovat, že obrázky poezii doplňovaly ve větší míře než prózu. Básně, u nichž nedošlo k uvedení původního autora, byly často označené slovem *národní*, toto označení bylo v některých případech konkrétnější: *moravská národní*, *česká národní* či *slovenská národní*. Pod označením *národní* vycházel například také pravidelný sloupek *Česká kuchyně*, jež obsahoval několik básní o jídle, jako příklad uvádíme jednu z básní publikovanou v září roku 1925: „Není zelí, jako zelí, / některý je zeličko, / některý je nemaštěný, / některý jen maličko.“³⁵

V některých případech došlo k tematickému a příležitostnému zaměření básní. Uvádíme několik příkladů: v prosinci roku 1923 vyšla báseň *Zima* od Karla Kovala. V lednu 1925 byla otištěná krátká báseň *Tři kráři*, jejíž autorem je Ladislav Jarůšek. V červenci roku 1925 vyšla báseň *Svatojánská noc*, kterou napsala Oldra Sedlmayerová a ilustroval Eduard Milén. Tematické texty se dále vázaly například k období Velikonoc, Vánoc či svátku sv. Mikuláše. Mezi příležitostně zaměřené texty řadíme také koledy, jež vycházely přirozeně v období Vánoc a Velikonoc.

Během námi sledovaného období vycházely tři veršované příběhy na pokračování. V roce 1923 byly pravidelně publikovány příběhy *Voříškova Dobrodružství*, jejichž autorem i ilustrátorem je Ondřej Sekora. Jednalo se o krátké epizodické příběhy o malém pejskovi, cílené především na mladší čtenáře rubriky. Jednotlivé epizody nesly pojmenování podle děje konkrétního příběhu, např. *Voříšek před zrcadlem*. O rok později byly pravidelně

³³ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 15.3.1925, 33(133, ranní vydání), s. 19. ISSN 1802-6265.

³⁴ VLAŠÍN, Štěpán a Ústav pro českou a světovou literaturu (Československá akademie věd). *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 208.

³⁵ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 27.9.1925, 33(484, ranní vydání), s. 17. ISSN 1802-6265.

publikovány *Veselosti, smutky, čertoviny ze života malé drobotiny* Eduarda Valenty, jež ilustroval Ondřej Sekora. Jednalo se o humorné příhody z běžného života malých dětí. V roce 1926 vycházel veršovaný příběh o svatém Petru *Zlaté dni: Pohádka o sokolském sletu*, který napsal Rudolf Těsnohlídek a ilustroval opět Ondřej Sekora.³⁶ Také u poezie běžně docházelo k tomu, že příběhy vycházející na pokračování byly později vydány jako celek knižně. Z těchto tří příběhů knižně vyšly dva, konkrétně *Voříškova Dobrodružství* Ondřeje Sekory (knižně: 1928, Brněnské nakladatelství) a *Zlaté dni: Pohádka o sokolském sletu* Rudolfa Těsnohlídka (knižně: 1948, Nakladatelství Československé obce sokolské).

Mezi uměleckou literaturu řadíme i hádanky, jelikož jde o žánr obsahující alegorii či metaforu,³⁷ kromě toho bývají často psány ve verších. V *Dětském koutku* byly hádanky publikovány pravidelně, a to hned v několika sloupcích. Různorodé hádanky vycházely ve sloupcích *Hádej, hádej, hadači, Hádanky a Hádejte*. Kromě toho vznikaly i hádanky tematicky zaměřené, těmi byly *Hádanky přírodopisné* a *Hádanky zeměpisné*, jež nesly jednak zábavní funkci, ale i funkci vzdělávací. Jako příklad uvádíme jednu ze zeměpisných hádanek, která byla otištěna v dubnu 1924: „Má slabika zředu znamená kus ledu; druhá to, co chtívá ruka z hor dobývá. Celé slovo jest, jedno z polských měst.“ (Krakov)³⁸ Často vycházely také hádanky z konkrétních oblastí: *Hanácké hádanky, Slezské hádanky, Valašské hádanky* atd. Ty byly specifické především svou jazykovou stránkou. Zde jako příklad citujeme hanáckou hádanku z července roku 1925, která onu specifickou jazyka ilustruje: „Kolek snědl obr Goliáš vajec na lačné žalódek?“ (jedno)³⁹ Vycházely i hádanky ve slovenském jazyce, a to hned v několika sloupcích: *Hádanky, Hadajte! a Slovenské hádanky*. V některých případech byly hádanky veršované, kromě již citované zeměpisné hádanky můžeme pro příklad uvést hádanku ze září 1923: „Přišel k nám charvátek, měl červený kabátek, na hlavičce stroupek, plné břicho kroupek.“ (šipek)⁴⁰ U hádanek také nedocházelo k uvedení jejich původního autora, opět

³⁶ U tohoto příběhu v rubrice z neznámého důvodu nedošlo k označení ilustrátora. Ilustrace jsme proto porovnali se zmiňovaným knižním vydáním, kde byly taktéž využity. Zde je již Ondřej Sekora jako ilustrátor uveden.

³⁷ HOLEJŠOVSKÁ-GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež (ve srovnávacím žánrovém pohledu)*. Praha: SPN, 1984, s. 22.

³⁸ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 9.4.1924, 32(181). s. 11. ISSN 1802-6265.

³⁹ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 19.7.1925, 33(356). s. 11. ISSN 1802-6265.

⁴⁰ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 12.9.1923, 31(455). s. 11. ISSN 1802-6265.

pravděpodobně z důvodu využití ústní lidové slovesnosti, ostatně hádanky jsou za součást ústní lidové slovesnosti běžně považovány.⁴¹ Mohlo dojít alespoň k označení autora daného sloupku, to se ovšem nestávalo.

Žánrově specifický byl sloupek *Žertovné dopytávačky*, které se rýmovaly a zároveň měly formu replik. Střídaly se promluvy A, B. Uvádíme příklad z ledna 1924: „A: Odkal' si? / B: Z velké vsi. / A: Co tu hľadáš? / B: Žobrem si. / A: Budeš chleba? / B: Daj! / A: Budeš robiť? / B: Jaj!“⁴² Formou replik byly psány i tyto slovenské texty: *Keď zvieratá hovoria*, *Čo veci hovoria*, *Čo vtáci spievajú* atp. Tyto texty měly podobný charakter, jednalo se o krátké zábavné repliky daných zvířat či věcí.

Drama

Drama se v námi sledovaném období v rubrice objevilo pouze čtyřikrát. Prvním dramatem publikovaným v *Dětském koutku* byla v červnu roku 1924 hra *Svatvečer*, jejímž autorem je Adolf Veselý. Téhož roku byla v rubrice otištěna loutková hra *Pohádka o kopacím míči* od Bedřicha Beneše Buchlovana. Obě tyto hry vyšly na pokračování ve dvou číslech rubriky. Další publikovanou loutkovou hrou byla v prosinci roku 1925 *Perníková chaloupka* od Františka Langera. V červnu 1926 vyšla krátká hra *Tři přání*, jejímž autorem je Oldřich Bartoník. Účelem těchto textů nebyla pouze jejich četba, děti mohly dramata taktéž hrát – samy nebo za pomoci loutek či maňásků. Šlo tedy zároveň o volnočasovou aktivitu, jež měla děti kreativně rozvíjet.

Z naší analýzy vyplývá, že v rámci umělecké tvorby byly nejčastěji publikovaným žánrem v *Dětském koutku* říkadla a pohádky, tedy žánry, jež jsou nejdominantnější pro dva ze tří hlavních věkových stupňů u dětí. Říkadla jsou nejdominantnějším žánrem, jež cílí především na děti předškolního věku a pohádky jsou pak nejdominantnějším žánrem cílícím na děti mladšího školního věku.⁴³ Třetí věkovou skupinou tvoří děti staršího školního věku, tedy děti 11–15 let, na tuto skupinu cílí především dobrodružné příběhy, příběhy pro dívky a naučná beletrie.⁴⁴ Takové texty však v *Dětském koutku* téměř

⁴¹ HOLEJŠOVSKÁ-GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež (ve srovnávacím žánrovém pohledu)*. Praha: SPN, 1984, s. 22.

⁴² *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 9.1.1924, 32(15), s. 11. ISSN 1802-6265.

⁴³ VLAŠÍN, Štěpán a Ústav pro českou a světovou literaturu (Československá akademie věd). *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1984, s. 208.

⁴⁴ Tamtéž.

nevycházely, z čehož vyplývá, že rubrika cílila především na věkovou skupinu 3–11 let, tedy děti předškolního a mladšího školního věku. Dále z naší analýzy vyplývá, že umělecké texty nebyly nijak genderově rozděleny a cílily jak na dívky, tak chlapce.

2.2.2 Výchovně zábavné texty

Podstatnou část každého čísla *Dětského koutku* tvořily výchovně zábavné příspěvky, mezi které řadíme různé naučné či informativní texty, početní úlohy, rébusy, bludiště, návody na vyrábění atp. Tato tvorba byla publikována v mnoha sloupcích, uvádíme pouze ty nejčastěji opakované v námi zkoumaném období.

Pravidelně vycházely sloupky s názvy *Početní oříšky* a *Početní hříčka*, jež obsahovaly dětské slovní úlohy pro logické myšlení, obvykle dedikované školákům, např.: „Otec měl čtyři syny a každý měl jednu sestru. Kolik dětí bylo dohromady?“ (pět)⁴⁵ Tyto sloupky vycházely, stejně jako již zmiňované hádanky, bez označení autora. Domníváme se, že i v tomto případě bylo důvodem využití ústní lidové slovesnosti.

Řešení veškerých rébusů, hádanek atp. našli čtenáři v jednom z následujících čísel rubriky, v některých případech se řešení nacházelo přímo v daném čísle pod konkrétní úlohou. Některé úkoly byly soutěžní, děti tedy měly do redakce zaslat správnou odpověď. Mohly tak vyhrát nějakou cenu, a navíc pak v rubrice došlo ke zveřejnění jmen výherců. Soutěžní úkoly se objevovaly především v prvním roce vydávání *Dětského koutku*, tedy v roce 1922.

Dalším opakovaným sloupkem byly *Skrývačky* od J. V. Obkráčilové. Jednalo se o obrázek, ve kterém děti měly podle zadání něco ukrytého najít. Ve sloupcu *Máš dobrou paměť?* čtenáři našli poměrně obsáhlý obrázek, na který se měli určitý čas dívat, a poté odpovědět na co nejvíce otázek uvedených pod daným obrázkem, např. na otázku: „Kolik jest mužů na obrázku?“⁴⁶

Mezi pravidelné sloupky kromě úloh k luštění patřily různé návody. Například sloupek věnovaný návodům na vyrábění, jehož autorem byl nejčastěji Karel Obkráčil. Jednalo se o výrobu káči, pišťalky, luku, bumerangu atp. Vyrábění bylo často, stejně jako próza a poezie, tematicky a příležitostně zaměřené. Například na Velikonoce se čtenáři

⁴⁵ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 1.2.1925, 33(57). s. 17. ISSN 1802-6265.

⁴⁶ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 21.6.1925, 33(308). s. 19. ISSN 1802-6265.

dozvěděli informace o malování velikonočních vajíček, na podzim ve sloupku našli návod, jak vyrábět draka, a na Vánoce vyšel text věnovaný výrobě řetězů na vánoční stromeček, výrobě betlému atp. Kromě krátkého textu k danému vyrábění zde byla i ilustrace, která ukazovala postup krok za krokem. V roce 1925 pravidelně vycházel sloupek *Rádio dětem*, jenž vytvářel Norbert Axmann. Jednalo se o návod, jak si sestavit rádiový přijímač. Dalším podobným sloupkem byly *Stínové obrázky*, tedy jednoduché návody s názornými ilustracemi.

Rubrika opakovaně seznamovala čtenáře s různými hrami. Hry pro náš účel můžeme rozdělit do dvou kategorií. Do první kategorie řadíme složitější hry, které byly představeny pomocí krátkého, výstižného popisu. Mezi takové patřila *Hra na schovávače* či *Řetězovka*. Jako příklad uvádíme úryvek popisu hry *Řetězovka*: „Tak to jde stále dál a dokola, dokud každý z hochů ve správném pořadí dovede vyjmenovati všechna dosavadní jména.“⁴⁷ Do druhé kategorie řadíme hry, pro které byla klíčová nějaká říkanka, jež se děti naučily, a při hře ji společně opakovaly. Do této kategorie spadá např. *Hra na smrt*, při níž děti kreslily a říkaly: „Šla stařenka do městečka, / koupila tam dvě vajíčka (obr. 1), / stařečkovi hůlečku (obr. 2) / ...“⁴⁸ Na principu naučené říkanky fungovala například i hra *Na zlatou bránu*. Ve sloupku *Zábavky slovenských dětí*, jehož autorem byl Pavel Socháň, vycházely hry, pro něž byla ústřední slovenská říkanka. V roce 1926 začal opakovaně vycházet sloupek s názvem *Hry ukrajinských dětí*, který psala Božena Totušková. U ostatních popisů her však autorství, stejně jako v případě hádanek a početních úloh, uvedeno nebylo.

V rubrice několikrát vyšly popisy různých pohybových cviků, jež se z velké části zaměřovaly na protahování. Ty byly sepsány ve spolupráci s časopisem *Radost*, který zaštiťovalo hnutí Československý Červený kříž.⁴⁹ V rámci této spolupráce vznikl i text o přípravných cvicích k plavání, jednalo se o technický popis plavání, který měly děti trénovat v trávě.

V roce 1923 začaly opakovaně vycházet texty zaměřené na amatérské testování kvality zraku, sluchu atd. První z nich, *Vidiš jako jestřáb? – Zkouška dalekozrakosti*, obsahoval

⁴⁷ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelství družstvo Lidové strany v Brně, 30.8.1925, 33(432). s. 11. ISSN 1802-6265.

⁴⁸ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelství družstvo Lidové strany v Brně, 1.11.1925, 33(545). s. 17. ISSN 1802-6265.

⁴⁹ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelství družstvo Lidové strany v Brně, 14.3.1926, 34(134). s. 17. ISSN 1802-6265.

tři testy zraku, jež měly děti vyzkoušet. Jako příklad uvádíme úryvek jednoho z těchto testů: „Podrž stránku s tiskem průměrné velikosti a přesvědč se, z jak velké dálky dovedeš čísti.“⁵⁰ Dále byly publikovány texty s názvem: *Zkouška bystrozrakosti, Máš jemné prsty jako slepec?, Jsi mrštný jako kočka?, Zkouška čichu a chuti*. Všechny tyto články obsahovaly několik jednoduchých testů, jež byly inspirovány Ernestem Thompsonem Setonem.

Opakovaně vycházel sloupek nazvaný *Skautský katechismus*, který shrnoval základní znalosti malých skautů. Důraz byl kladen na slušné chování a předloženy byly informace, jak se správně pozdravit v určitých situacích. Postupně zde došlo na vysvětlení například skautského hesla a slibu, dále podoby stejnokroje a průběhu zkoušky. Uvedeny byly základní značky i výčet uzlů, které by skaut měl umět. Kromě toho se v tomto sloupku pravidelně rozebíraly základní informace o státních symbolech Československé republiky, např. počet a podoba státních znaků a vlajek. I v tomto případě vycházel sloupek bez označeného autorství. Téma skautingu se v rubrice opakovalo poměrně často, kromě tohoto sloupku můžeme zmínit například článek *Jak vnikl skauting v Americe* z 25. dubna 1926, u kterého je jako zdroj uveden časopis *Skaut junák*.

V rubrice bylo otištěno několik výčtů, jež sdělovaly, jaké informace by měla určitá skupina lidí znát, co by měla umět, případně jak by se daní lidé měli chovat. Jeden z těchto seznamů souvisel právě s tématem skautingu, jednalo se o *Skautské desatero* otištěné v únoru 1923. Pro příklad uvádíme část z tohoto seznamu: „6. Skaut je přítel zvířat a ochránce přírody. / 7. Skaut je poslušný. / 8. Skaut je vždy dobré mysli a usměvavý i v nouzi.“⁵¹ V dubnu 1926 byl publikován podobný výčet s názvem *Co má každý hoch vědět*. Jednalo se o informace, jež by měli chlapci v okolí svého bydliště znát, například: „8. Nejbližší telefon. / 9. Dny a hodiny, ve kterých je volný vstup do muzeí a knihoven. / 10. Ve kterých místech nutno při přechodu ulic a náměstí býti nejvíce opatrným.“⁵² V květnu téhož roku v rubrice vyšel *Zákoník pro mladé Američany*, z něhož si měli vzít příklad i čeští občané, jelikož pod tímto seznamem stála informace: „Co je dobré pro mladé občany americké, bude jistě dobré i pro mladé občany československé. Nahraďte proto slovo Američan slovem Čechoslovák a učiňte desatero zákonem také svého

⁵⁰ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 12.9.1923, 31(455, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

⁵¹ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 7.2.1923, 31(65, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

⁵² *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 18.4.1926, 34(198, ranní vydání), s. 17. ISSN 1802-6265.

života.⁵³ Mezi těmito pravidly stálo například: „1. Dobrý Američan se ovládá. / 2. Dobrý Američan má sebedůvěru.“⁵⁴

Ve sloupku *Pro život* vycházely poučné citáty, jednak významných osobností, mezi nimiž byli např. Buddha a Aischylos, jednak citáty anonymní např.: „Neobtěžuj nikdy jiných tím, co můžeš vykonat sám.“⁵⁵ Pod názvem *České děti k moři* byly publikované informativní texty o ozdravovnách pro děti u moře, proběhla i soutěž o jedno místo zdarma v těchto lázních.

Kromě těchto opakovaně vycházejících sloupků byly otištěny také texty edukativního charakteru zaměřené na různorodá témata. Například v listopadu roku 1922 vyšel text *Nejvyšší hory v Evropě*, který děti seznamoval s nejvyššími evropskými vrcholy a potížemi, které při výstupu horolezce potkávají, pro příklad uvádíme úryvek z tohoto textu: „Poněvadž vzduch je v takovéto výšce řidší, nastává u turistů krvácení, hlavně z nosu, tělo zemdlí a únava má za následek těžký spánek.“⁵⁶ U tohoto textu nebyl uveden jeho autor. Dále můžeme uvést například text *Učte se cítit přírodu*, jenž byl otištěn v červnu roku 1924, tento článek apeloval na slušné chování dětí v přírodě, pro příklad citujeme úryvek tohoto textu: „Chod'te do přírody s porozuměním a citem! Cesta dobrého člověka v přírodě se pozná. Jde tiše, nezanechává ze sebou zlámaných větví, pošlapaných květin, zničených zvířat.“⁵⁷ U tohoto textu nebylo uvedeno celé jméno autora, ale pouze iniciály: –jm–.

Již na začátku této kapitoly jsme zmínili, že dominantní část rubriky *Dětský koutek* tvořila umělecká literatura, pro niž je hlavní především zábavná funkce. Náš přehled neuměleckých sloupků dokazuje, že hlavním cílem rubriky nebyla pouze funkce zábavná, ale taktéž funkce vzdělávací a výchovná. Úkolem rubriky bylo jednak děti zabavit, ale dále je také učit novým znalostem a aktivitám, vést je ke slušnému chování a rozvíjet jejich paměť i logické myšlení. Výchovně zábavné texty cílily stejně jako umělecká literatura zejména na děti předškolního a mladšího školního věku, toto tvrzení vyplývá především z tematického zaměření analyzovaných textů a také náročnosti analyzovaných

⁵³ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 1.5.1926, 34(222, ranní vydání), s. 29. ISSN 1802-6265.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 25.10.1922, 30(536), s. 11. ISSN 1802-6265.

⁵⁶ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 22.11.1922, 30(585, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

⁵⁷ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 15.6.1924, 32(299, ranní vydání), s. 13. ISSN 1802-6265.

úloh. Dále z naší analýzy vyplývá, že absolutní většina textů nebyla nijak genderově rozdělena, mezi výjimky však patří například zmiňovaný výčet *Co má každý hoch vědět*, který již svým názvem jasně cílí na chlapce, a to i přesto, že shrnuje informace, jež by běžně měly znát i dívky.

2.2.3 Tvorba psaná dětmi

V rubrice *Dětský koutek* byla opakovaně publikována tvorba dětí, například ve sloupku *Děti z Jedlinské školy*. V tomto sloupku vycházely velmi krátké texty či básničky na určité téma. Jména žáků, jež dané texty vytvořili, byla vždy uvedena. Nejčastěji šlo o texty popisující přírodu, jako příklad uvádíme text *Ráno* od Hedviky Tomanové: „Stojím u zahrádky. Jarní slunko vychází a vysušuje mokré louky, na kterých se počíná zelenatí travička. Ptáci zpívají. Každý svou nejkrásnější píseň. Obloha je jasně modrá. V dálce se lesy černají.“⁵⁸ Vyšlo i několik žakovských prací, které nebyly součástí tohoto sloupku. Například v květnu roku 1923 byl otištěn krátký příběh *Nešťastná káča*, k jehož publikování došlo již dříve v časopise *Zlatá brána*. Začátkem července roku 1925 vyšel příběh žáka J. Pazderky s názvem *Pěkné vysvědčení*. Oproti textům vydaných ve sloupku *Děti z Jedlinské školy* se jednalo o rozsáhlejší text s humornou zápletkou.

Publikována byla také výchovně zábavná tvorba vytvořená čtenáři *Dětského koutku*. Například v květnu roku 1923 došlo k otištění rébusu, jehož autorem byl žák prvního ročníku reálného gymnázia Vladimír Smrček.

V dubnu 1923 byla v rubrice dokonce vyhlášena literární soutěž, jež slibovala publikování vítězného textu. Soutěž se vázala k již zmiňovaným komiksovým příběhům *Voříškova Dobrodružství* od Ondřeje Sekory, které po ukončení této soutěže začaly v rubrice vycházet na pokračování. Ondřej Sekora pro účely soutěže vytvořil pouze ilustrace k příběhu o Voříškovi a děti měly k obrázkům vymyslet co nejlepší text (viz Příloha 3). Tři vybrané texty byly za čtrnáct dní od vyhlášení soutěže v rubrice publikovány. Jednu z vítězných básniček do soutěže zaslala žákyně Věra Kramplová z Prostějova. Její báseň byla označena jako ta nejstručnější, citujeme: „Oříšek pastičku vidí, / co to je, pořád as slídí, / pacičkou pomalu sahá... / achouvej, achouvej – ááá!“⁵⁹

⁵⁸ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 19.7.1922, 30(356, ranní vydání), s. 11. ISSN

⁵⁹ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 25.4.1923, 31(206, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

Druhá otištěná báseň byla napsána ve slovenském jazyce a jejím autorkou byla Kata Fleková, žákyně z Užhoroda, citujeme úryvek této básně: „V tom však cvak a cviečok – / chytoný je náš Oriješok.“⁶⁰ Autorem poslední otištěné básně o Voříškovi byl Josef Jaško z Olomouce, uvádíme úryvek ze jeho básně: „Strká tam nožičku, spustila past, / teď aby v lékárně kupoval mast.“⁶¹ Jednalo se o soutěž, jež sklidila u čtenářů *Dětského koutku* do té doby největší úspěch⁶², tato informace mimo jiné dokazuje tehdejší oblíbenost komiksových příběhů Ondřeje Sekory.

Několik textů vytvořených dětmi bylo v rubrice otištěno v rámci projektu *Vajíčko panu presidentovi* v roce 1926. Jednalo se o iniciativu výboru jednoty Československé obce legionářské v Hodoníně, jenž si dal za cíl postavit sochu tehdejšího prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka v jeho rodném městě. Výbor zaslal před Velikonocemi roku 1926 žádost do hodonínských škol, aby každé dítě na sochu přispělo částkou ceny jednoho vajíčka. Projekt se rozšířil do všech krajů republiky a z příspěvků od dětí se vybral největší podíl konečné částky. Děti kromě peněz zasílaly také různé vzkazy či k této příležitosti dokonce složily básničky. V *Dětském koutku* bylo o tomto projektu pravidelně informováno, konkrétně ve třech číslech rubriky, a navíc byly otištěny právě i některé ze zaslaných textů dětí. Jako příklad uvádíme část básně, jež vytvořily děti z Kamenné: „Když v Praze stavěli kamenný most / sešlo se vajíček prý dost a dost / a když pan president pomník má mít, / jak by se vajíčka mohla nesejít?“⁶³ Dále citujeme báseň, jež napsal žák z Lipníka: „Dáreček vám posíláme, děti hodonínské, / však na pomník Masarykův shodí se vám jistě. / Kde kdo mohl, honem něco dal, / až bude stát hezký pomník, by se radoval.“⁶⁴

⁶⁰ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 25.4.1923, 31(206, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Tamtéž.

⁶³ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 18.4.1926, 34(198, ranní vydání), s. 17. ISSN 1802-6265.

⁶⁴ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 23.5.1926, 34(260, ranní vydání), s. 19. ISSN 1802-6265.

3 ANALÝZA VYBRANÝCH BELETRISTICKÝCH TEXTŮ

V této kapitole rozebereme texty, jež jsou pro námi zkoumané období příznačné. Prvním analyzovaným textem je pohádka, zvolili jsme jednu z pohádek, jež nesla konkrétní zeměpisné označení, jelikož takové pohádky vycházely v tomto období opakovaně. Druhým rozebíraným textem je příběh z běžného života dětí, tedy další často opakovaný žánr v námi sledovaném období. Posledním rozebíraným prozaickým textem je jeden z příběhů, který vycházel v rubrice na pokračování. Tento text jsme zvolili, jelikož texty na pokračování jsou specifickým typem příběhu, jež se od kratších formátů v určitých aspektech odlišují. Kromě prozaické tvorby jsme pro rozbor vybrali také poezii, a to jak kratšího, tak i delšího rozsahu. Dále jednu poezii, jež v rubrice vycházela na pokračování. Volili jsme texty autorů, kteří pro rubriku psali pravidelně, či texty bez označení autora, jež byly pro rubriku také příznačné.

3.1 Zlodějský učeň: Estonská pohádka

Zlodějský učeň je jednou z pohádek, jež kromě názvu nesla také konkrétní zeměpisné označení. V tomto případě nevíme, zda se jednalo o místo, odkud příběh údajně pocházel, či o prostředí, kde se odehrává – tato informace je nejasná u většiny těchto zeměpisně označených pohádek. V textu *Zlodějský učeň* se nevyskytuje jediný přímý odkaz k Estonsku, tudíž se domníváme, že se může jednat spíše o označení původu pohádky, ale tuto informaci nemůžeme nijak doložit. Autor tohoto textu je stejně jako u naprosté většiny pohádek z této kategorie neznámý. Není zde uveden ani překladatel či zdroj tohoto textu. Příběh byl publikován v srpnu roku 1922.

Fabule příběhu se dá vyjádřit v několika větách: žili dva bratři, sedlák a zloděj, sedlák měl tři syny a zloděj žádné potomky neměl, tudíž chtěl zaučit jednoho ze svých synovců, aby po něm někdo mohl převzít jeho živnost a bohatství. Zloděj vzal do učení nejprve nejstaršího ze synovců, ten se však neosvědčil, byl údajně rozený sedlák. Poté přišel do učení druhorozený synovec, jenž také nemohl být dobrým zlodějem, jelikož byl rozeným kolářem. Nejmladší z bratrů se ihned osvědčil, a zloděj ho tedy vzal k sobě do učení. Když se vše naučil, připravil pro něj strýc zkoušku, aby se ukázalo, zda je opravdovým mistrem. Jeho úkolem bylo ukrást selce krávu, zatímco ji vedla na trh, a to takovým způsobem, aby krádež nespátřila. Pomocí léčky se mu podařilo selku odlákat a krávu opravdu strýci přivedl, ten ho pochválil a radoval se, že našel někoho, kdo jeho živnost

převezme. Když ho poslal, aby u řeky vypral kraví žaludek, připravil zlodějský učeň léčku i na něj. Žaludek nepral, ale bouchal s ním o skálu a nařikal: „Ou, ou, jejeje, lidé zlatí, já ne, to strýc! Ouvej, achich, já ne, to strýc!“⁶⁵ Zloděj jeho nárek slyšel, myslel si, že jeho synovce dopadli, a tak raději utekl do jiného království a už se nikdy nevrátil. Jeho učeň si ponechal všechny nashromážděné poklady a už nemusel nikdy krást – naopak šel na studia a stal se advokátem.

Text začíná formulí, jež je pro uvedení pohádky naprosto příznačná: „Byli jednou dva bratři...“⁶⁶ Takové formule mají především signální funkci, naznačují začátek pohádky a navozují atmosféru fiktivní skutečnosti.⁶⁷ K využití formule typické pro tento žánr došlo také na konci příběhu, kdy strýc utíká do jiného království: „... utíkal přes hory a doly...“⁶⁸

V této pohádce najdeme několik prvků pro tento žánr typických, jedním z nich je samotný základ fabule, tedy podstoupení nějaké zkoušky.⁶⁹ Nejprve se jedná o zkoušku každého z bratrů, tedy volbu správného zlodějského učně, druhá zkouška je pak pro již zvoleného učně. Další typický prvek nalézáme v počtu bratrů, kteří první zkoušku podstupují, tedy magické číslo tři. K využití tohoto čísla dochází v pohádkách velmi často, právě i pro počet bratrů.⁷⁰ V rámci číselné symboliky pak může označovat výchozí podstatu (tři bratři) či počet pokusů (trojí hledání správného zlodějského učně).⁷¹ Dalším typickým pohádkovým prvkem je léčka, tedy vítězství hrdiny na základě jeho chytrosti,⁷² jež v této pohádce zlodějský učeň vykoná hned dvakrát. Můžeme říct, že v této pohádce nalezneme také šťastný konec, jímž se pohádky také často vyznačují.

Text neobsahuje téměř žádný přímý popis prostředí ani postav, pravděpodobně z důvodu jeho poměrně krátkého rozsahu. Jedinou přímou charakteristikou postavy je v této

⁶⁵ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelství družstvo Lidové strany v Brně, 2.8.1922, 30(382, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. V Brně: Ústav pro etnografii a folkloristiku Akademie věd České republiky, 1998, s. 40.

⁶⁸ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelství družstvo Lidové strany v Brně, 2.8.1922, 30(382, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

⁶⁹ PROPP, Vladimír Jakovlevič, Miroslav ČERVENKA, Marcela PITTERMANNOVÁ a Hana ŠMAHELOVÁ. *Morfologie pohádky a jiné studie*. Jinočany: H & H, 1999, s. 42. ISBN 80-86022-16-1.

⁷⁰ SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. V Brně: Ústav pro etnografii a folkloristiku Akademie věd České republiky, 1998, s. 40.

⁷¹ Cooper, J. C. (Jean C.) a Allan PLZÁK. *Ilustrovaná encyklopedie tradičních symbolů*. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 27. ISBN 80-204-0761-8.

⁷² PROPP, Vladimír Jakovlevič, Miroslav ČERVENKA, Marcela PITTERMANNOVÁ a Hana ŠMAHELOVÁ. *Morfologie pohádky a jiné studie*. Jinočany: H & H, 1999, s. 50. ISBN 80-86022-16-1.

pohádce vnitřní charakteristika selky: „Selka byla lakomá...“⁷³ Tato informace je klíčová pro děj příběhu, konkrétně pro léčku zlodějského učně. U ostatních postav vyplývají charakterové vlastnosti pouze z jejich promluv či jednání, například o zlodějském učni můžeme s jistotou konstatovat, že je vynalézavý a chytrý, právě na základě jeho činů, jednak léček, které provedl, ale také na základě poslední informace v textu týkající se jeho studia. Stejně tak z textu vyplývá, že chlapec je poctivý člověk, jelikož po přelstění strýce – zloděje, už nikdy nekradl, poctivě studoval a pracoval, navíc v textu najdeme informaci, že mu z představy okradení selky *bylo zle*. Vnitřní charakteristika jeho bratrů pak vyplývá pouze z promluv, tedy že budou dobrým sedlákem a kolářem. Vnější charakteristika není rozvinuta ani u jedné postav z příběhu. Navíc v textu došlo i ke zredukování popisu prostředí. Ve výpovědích obou bratrů je využito adjektivum *pěkný* pro popis mýtiny a stromů. Jediným popisem jeskyně, ve které zloděj žije, je adjektivum *velká*, žádné další určující informace v textu nenalezneme.

3.2 Jarmila Hašková: Povídka o protivovi

Povídka o protivovi je příběh z běžného života dětí, tedy další v *Dětském koutku* často opakovaný typ příběhu. Tento příběh byl publikován v dubnu 1922, konkrétně hned v druhém čísle rubriky. Autorkou povídky je Jarmila Hašková, jež pro *Dětský koutek* v námi sledovaném období napsala ještě další dva prozaické texty, v květnu roku 1922 vyšla její *Povídka o rozpustilém Tondovi* a v březnu 1924 příběh *Na bruslích*. I tyto dva texty byly tematicky zasazené do běžného dětského života.

Specifičnost tohoto příběhu spočívá především v tom, že je psán, jako by se jednalo o příběh z válečného bojiště, jde totiž o „válčení“ chlapců ze dvou různých částí města. Tento styl vyprávění však nebyl zvolen pouze pro povídku Jarmily Haškové, využil ho například také Karel Poláček ve svém příběhu *Císařské manévry na vrchu Budíně*, jenž byl v *Dětském koutku* publikován v srpnu 1922, v tomto příběhu spolu bojovali chlapci ze dvou vesnic.

Základem fabule příběhu *Povídka o protivovi* jsou dvě výchozí situace, první z nich je „boj“ chlapců ze dvou různých částí Prahy, druhou pak existence tzv. protivů, které ostatní chlapci nemají rádi. Skupiny chlapců z těchto dvou částí města proti sobě bojují

⁷³ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 2.8.1922, 30(382, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

a někdy zajmou chlapce z druhé skupiny, aby ho vyslychali. Protivové jsou chlapci, jež dávají ve škole pozor a žalují na své spolužáky učiteli. Jednou skupina chlapců z Dejvic zajme právě takového protivu z Bubenče a ten při onom výsledku na své spolužáky prozradí všechno, co ví. Když se o tomto zajetí dozví chlapci z Bubenče, vyřídí svým nepřátelům, aby protivovi *hodně nabili*, jelikož na ně žaloval panu učiteli, a že oni za odměnu nabijí jejich protivovi. Protiva pak s pláčem slíbí, že už nikdy nebude žalovat, a tak se opravdu stane.

K vnitřní charakteristice postav dochází v tomto textu poměrně často, jelikož jde o podstatné informace pro samotný děj povídky. Charakteristika se však téměř pokaždé vztahuje na určitou skupinu postav, a nikoliv na jednoho konkrétního protagonistu. První z popisovaných skupin jsou protivové, v tomto případě je charakterizující již samotné slovo, kterým jsou tyto postavy nazývány. Hned v samotném začátku povídky najdeme jejich vnitřní charakteristiku: „... byl tak protivný, že ho měla ráda jen jeho maminka a pan učitel...“⁷⁴ a dále: „Jisto je, že byli oba stejně protivní, tak protivní, že to nelze vypsát.“⁷⁵ Následuje charakteristika na základě jejich běžného chování, např. že se ráno pořádně myli, ve škole dávali pozor a žalovali na své spolužáky učiteli. Druhou skupinou postav jsou všichni ostatní chlapci, o kterých se dozvídáme, že se skupina z jedné části města domnívá, že je lepší než skupina z druhé části města a naopak. Dále je v textu uvedeno, že v případě zajetí a výsledku nepřitele chlapci nikdy „nezradí své přitele, natož svou vlast“,⁷⁶ z čehož opět vyplývá jejich vnitřní charakteristika. Oproti tomu pak kontrastuje chování zajatého protivy, jenž své spolužáky zradí bez zaváhání. Naopak vnější charakteristika se v textu vyskytuje pouze v jednom jediném případě: „Maličký Hašek měl co dělat, aby zajatci nařezal...“⁷⁷ Také k popisům prostředí dochází minimálně, je zde vysvětleno rozložení Bubenče a Dejvic, dále pak jen jediná věta charakterizuje místo, na kterém protivu drželi jako zajatce: „Hlavní stan je na Baštách, jsou tam zbytky hradeb a pod nimi sad.“⁷⁸

Pro tento text jsou charakteristické výrazy z vojenské terminologie, jež odkazují právě k boji. Skupiny chlapců jsou označovány jako vojsko, vedoucí skupiny je několikrát pojmenován jako náčelník a je užito také označení *nepřátelské zákopy*. Tato slova jsou

⁷⁴ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 23.4.1922, 30(203, ranní vydání), s. 13. ISSN 1802-6265.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Tamtéž.

pro tento typ textu příznačná, jako příklad můžeme uvést také několik ukázek ze zmiňovaného textu *Císařské manévry na vrchu Budíně* od Karla Poláčka. Skupiny chlapců jsou i v tomto textu označovány jako vojsko či dokonce jako armáda, skupina má svého velitele a použity jsou formule jako: „vojsko mašíruje“⁷⁹ atp.

Pro dětskou literaturu je určité nějaké morální ponaučení plynoucí z příběhu, v tomto případě můžeme říct, že text obsahuje ponaučení, že žalování není správné. Způsob, jakým tento problém chlapci v povídce vyřešili, je však poněkud extrémní a předpokládáme, že na něj čtenáři měli nahlížet s určitou nadsázkou. I přesto je zajímavá volba slov v posledním odstavci: „Ale ty rány, které utržil v boji, udělaly z protivy docela slušného kluka. Nosí *sice* stále samé jedničky, nezlobí ani ve škole, ani doma, ale *ačkoliv* si pořád ještě utírá nos kapesníkem, otočí se, když dává pozor, ke klukům zády, aby neviděl, kdo zlobí. A tak s ním byli spokojeni.“⁸⁰ Místo běžného ponaučení typu nezlobit atp. zde nalézáme úplně kontrastní závěr.

3.3 J. Tvrdoň: Třískovi kluci

Příběh *Třískovi kluci* vycházel na pokračování v sedmi po sobě jdoucích číslech *Dětského koutku*. První část příběhu byla otištěna 4. října 1925 a závěrečná část 15. listopadu 1925. Autorem textu je J. Tvrdoň, jenž pro rubriku kromě tohoto příběhu napsal spoustu dalších textů kratšího rozsahu, tvořil především pohádky a příběhy ze zvířecího světa.

Tento text se dělí na sedm kapitol označených konkrétním názvem, jednotlivé kapitoly na sebe navazují spíše volně, můžeme je označit jako epizodické příběhy. Základem fabule příběhu jsou Třískovi kluci, tedy pět bratrů, jež jejich rodiče poslali na měsíc na skautský tábor, kde zažívají různá dobrodružství. Téma skautingu bylo v *Dětském koutku* velmi často opakované především v rámci textů výchovně zábavných, ale bylo reflektováno právě i v beletrii. Úvodní kapitola nese název *První den mezi skauty*, nejprve jsou představeni hlavní hrdinové, dozvídáme se, že důvodem, proč otec své syny na tábor posílá, je skutečnost, že nejsou dostatečně silní a jsou příliš bledí; pak již začíná jejich první dobrodružství. Bratři dostávají za úkol donést do tábora suché klesti, to nakonec společnými silami dokážou, a získají si mezi skauty důvěru. V druhé kapitole s názvem *V selském statku* se bratři vydávají do vsi poblíž tábora, kde vypomůžou selce, a za to si

⁷⁹ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 30.8.1922, 30(433, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

⁸⁰ Tamtéž.

vyslouží jídlo, čímž opět splní svůj úkol. V dalších kapitolách zažívají různá dobrodružství, jež vždy skončí dobře. V poslední kapitole bratři překonají světové rekordy v několika atletických disciplínách, ale nakonec se místo sportovní kariéry vracejí zpátky domů k rodičům.

Vzhledem k rozsáhlejšímu formátu textu zde najdeme poměrně velké množství popisů postav a prostředí, dochází dokonce k určitému vývoji postav. Tento text je rozsahově přibližně sedmkrát delší než předešlé analyzované texty, z čehož automaticky vyplývá větší prostor pro tyto popisy. Texty na pokračování se od krátkých textů odlišovaly právě větším množstvím popisů nebo komplikovanějším dějem. Fabule tohoto příběhu však není nijak složitěji rozvedena z výše uvedeného důvodu, že se nejedná o jeden celistvý příběh, ale o sedm epizodických příběhů.

V první kapitole je nejvíce prostoru věnováno charakteristice postavy otce Třísky, jenž je hybatelem děje. Příběh začíná právě charakteristikou této postavy: „Otec Tříška měl malou chalupu, několik kusů pole, kravku, pracovitě ruce, tichou ženu, dobrý vtip a pět kluků.“⁸¹ Dále se v textu nachází charakteristika otce, jež naznačuje kontrast mezi ním a jeho syny: „Setřel si z čela mozolnou, těžkou rukou pot...“⁸², plyne z toho těžká práce, kterou vykonává. Několikrát se v textu vyskytne také vnitřní charakteristika této postavy: „... jaký je paličák, že neustoupí od svého.“⁸³ Postava matky není pro příběh klíčová, tudíž její charakteristika vyplývá pouze z jejích činů a promluv, o své syny se strachuje: „... v hlavě jí starosti strašily, aby se klukům něco nestalo, že jim bude smutno bez rodičů...“⁸⁴

V této kapitole je dominantní také vnější charakteristika hlavních postav celého příběhu, tedy Třískových kluků, to však jako skupiny, nikoliv jako jedinců. V úvodním odstavci jejich vzhled hodnotí právě otec Tříška: „... podíval se na jejich bledé a pohublé tváře, odhadl jejich slabá těla...“⁸⁵ Téměř totožná charakteristika je v textu později uvedena v kontrastu s ostatními skauty: „... jejich kůže byla bílá, byli hubení, bledí, kdežto ostatní hoši v táboře měli opálenou pleť, červené tváře a pevné údy.“⁸⁶ V následujících kapitolách se tato charakteristika postupně proměňuje, z čehož plyne vývoj těchto postav.

⁸¹ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 4.10.1925, 33(495, ranní vydání), s. 17. ISSN 1802-6265.

⁸² Tamtéž.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ Tamtéž.

Již v druhé kapitole můžeme v rámci společné charakteristiky bratrů pozorovat první změnu: „Jeden tenčí než druhý, jeden delší než druhý. A máte stejně zvednuté nosy, stejně šibalské oči. Nelekne se vás máma, až vás uvidí takové opálené jako Indiány?“⁸⁷ Popis jejich vyhublých těl se sice od první kapitoly nezměnil, ale došlo k první změně, tedy k jejich opálení. Navíc přibyla další informace, jež jejich vzhled více přibližuje. Na jejich opálení je pak upozorňováno v každé další kapitole, např. „... jejich snědá opálená těla...“⁸⁸ či „... jste černí jak cigánata...“.⁸⁹ Z jednotlivých kapitol postupně vyplývá také nabírání jejich síly, to pak vrcholí v posledních dvou kapitolách, kdy překonávají atletické světové rekordy. Jejich výkony jsou popisovány na základě přirovnání ke zvířatům: „... letěli jak závodní koně...“⁹⁰ či „... lezli jako veverka...“.⁹¹ A je popsána také jejich síla: „... kousky, při nichž se jejich těla podobala ocelovým pérům...“.⁹² V závěrečné kapitole pak jejich vzhled opět hodnotí právě otec Třiska: „Zesílili jste, zčervenali, jste jak veverka.“⁹³ Kromě vnější charakteristiky bratrů z textu vyplývá i jejich vnitřní charakteristika, především jejich neustálá skromnost i přes velké úspěchy, kterých dosáhli: „Bratřím bylo pojednou úzko z tolika rozzářených očí na ně upřených, z toho pokřiku a potlesku, maličko zbledli, zachvěli se sklopili oči...“;⁹⁴ anebo: „Ale bratři se tvářili velmi skromně, usmívali se maličko, ale ani se neopovážili pohlédnout na obecenstvo.“⁹⁵ Bratři jsou sice v naprosté většině případů uváděni a charakterizováni jako skupina, ale od první kapitoly jsou známa jména všech z nich a věk nejstaršího bratra Tondy, tedy třináct let.

Kromě hlavních postav se v každé kapitole objevují nové postavy, jež jsou klíčové pro rozvíjení děje konkrétní kapitoly. U těchto postav taktéž nechybí jejich charakteristika, například v druhé kapitole je charakterizována postava selky: „Otevřela statná selka, širší

⁸⁷ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 11.10.1925, 33(508, ranní vydání), s. 17. ISSN 1802-6265.

⁸⁸ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 18.10.1925, 33(521, ranní vydání), s. 17. ISSN 1802-6265.

⁸⁹ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 25.10.1925, 33(534, ranní vydání), s. 17. ISSN 1802-6265.

⁹⁰ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 8.11.1925, 33(558, ranní vydání), s. 19. ISSN 1802-6265.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 15.11.1925, 33(571, ranní vydání), s. 19. ISSN 1802-6265.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ Tamtéž.

než vyšší, dobromyslné tváře...“;⁹⁶ charakteristika selky vyplývá i z jejích činů, jelikož chlapcům nabídne jídlo atd. V kontrastu k postavě selky pak stojí bába z následující kapitoly, jež chlapcům dělá naschvály a negativně je opakovaně vykreslen i její vzhled, např.: „Na břehu objevila se stará venkovanka, oděná v špinavé cáry, tváře měla šedé a ošklivé, na bradě velikou bradavici s několika chlupy. Po stranách velikého nosu blýskaly hněvivě dvě pichlavé oči.“⁹⁷ V následujících kapitolách je vždy uváděna charakteristika postav, jež jsou pro dané kapitoly klíčové.

Popisům prostředí je věnováno o něco méně prostoru než popisům postav. Ve většině případů se jedná o informace, jež jsou pro přiblížení daného prostředí podstatné, jelikož kulisy pro jednotlivé kapitoly se proměňují. Například v druhé kapitole najdeme stručný popis domu selky, ve kterém bratři vypomáhají: „... rozlehlý dům zakrytý špinavě zeleným révovím...“⁹⁸ V páté kapitole s názvem *Na pastvisku* se vyskytují především popisy přírody, např.: „Šli a šli, kraj byl pěkný, obilí stálo vysoko, místy už žloutlo, dozrávalo, jetel omamně voněla, mateřídouška zrovna uspávala svou mdlou vůní.“⁹⁹

Tento příběh se v mnoha aspektech podobá textu, jenž v rubrice vycházel na pokračování v roce 1922, tedy *Klapzubově jedenáctce* od Eduarda Basse. Pro oba tyto texty je klíčová skupina bratrů, kteří společně prožívají různá dobrodružství. V obou případech text nese stejný typ názvu, který vznikl právě podle jména otce a hromadného pojmenování jeho synů: *Třískovi kluci*, *Klapzubova jedenáctka*. Bratři jsou i v příběhu Eduarda Basse ve většině případů popisováni jako jeden celek, nikoliv jako jednotlivci, jako jednatel pak nejčastěji vystupuje nejstarší z bratrů Honza, stejně jako v námi analyzovaném příběhu. V obou textech je zdůrazňována bratrská spolupráce, díky které se jim vše vydaří, a také jejich skromnost. Stejný je také motiv jejich velkého úspěchu, v *Klapzubově jedenáctce* bratři porazí všechna fotbalová mužstva a *Třískovi kluci* překonají veškeré atletické světové rekordy. Tato podobnost dokazuje, že *Třískovi kluci* představují typ příběhu, jenž byl v *Dětském koutku* oblíbený.

⁹⁶ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 11.10.1925, 33(508, ranní vydání), s. 17. ISSN 1802-6265.

⁹⁷ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 18.10.1925, 33(521, ranní vydání), s. 17. ISSN 1802-6265.

⁹⁸ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 11.10.1925, 33(508, ranní vydání), s. 17. ISSN 1802-6265.

⁹⁹ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 1.11.1925, 33(545, ranní vydání), s. 17. ISSN 1802-6265.

3.4 Karel Koval: Zima

Báseň *Zima* od Karla Kovala byla v *Dětském koutku* otištěna v lednu 1923. Karel Koval byl jedním z autorů, jenž v rubrice v námi sledovaném období publikoval poezii nejčastěji. Jak jsme již zmiňovali, Karel Koval tvořil dětská říkadla, dále rozpočítadla, a kromě toho právě krátké básně bez epické složky zaměřené především na popis přírody či nějakou jednoduchou výchozí situaci. Mezi ně se řadí například básně *Těžký život*, *Podzim* či *Hrdinka*. Část jeho básní byla ilustrována, ve většině případů Ondřejem Sekorou, ale ke spoustě jeho tvorby ilustrace vytvořeny nebyly, stejně jako právě jako k básni *Zima*.

Báseň *Zima* se skládá ze šesti slok, prvních pět slok obsahuje čtyři verše o rýmovém schématu abab, jedná se o často užívaný střídavý rým, jako příklad uvádíme první sloku básně: „Baba snáší kolovrátek – / chumelí se, chumelí... / pohádky budou mít svátek, / hej, juch! vše se veselí...“¹⁰⁰ Odlišuje se jen poslední sloka, jež se skládá pouze ze dvou veršů. Již na citované první sloce můžeme vidět, že Karel Koval v této básni užívá ve velké míře aposiopesi, tyto neukončené výpovědi v básni především násobí daný jev, například ono chumelení či veselí. V poslední sloce pak dodávají atmosféru a dokreslují dětskou nervozitu: „až... až... až..... / pssst Jde... Mi-ku-láš...“¹⁰¹ Dětská poezie se vyznačuje častým využíváním deminutiv,¹⁰² které najdeme i v této básni: *viska*, *mamička*. Báseň *Zima* obsahuje epizeuxis: „chumelí se, chumelí“¹⁰³ dále: „čerti jen jen v očích hrají...“¹⁰⁴ nebo již zmíněné „až... až... až.....“¹⁰⁵ Kromě těchto básnických prostředků můžeme dále zmínit apostrofu, jež najdeme v části básně, kdy dochází k oslovení zimy: „oh... ty zimo zářivá...“

Základem básně *Zima* je vykreslení zimní atmosféry, jednak chladného počasí: „chumelí se chumelí...“¹⁰⁶ nebo: „zmrzlí vlítnem do dveří –“¹⁰⁷, tak činností, jež se zimou souvisejí: „sáně ven a na ně juch!“¹⁰⁸ dále: „děd již nese stromek z lesa –“¹⁰⁹ a také právě onen

¹⁰⁰ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 5.12.1923, 31(610, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² TENČÍK, František. *Slovníček literárních pojmů*. Praha: Albatros, 1976, s. 280.

¹⁰³ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 5.12.1923, 31(610, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ Tamtéž.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ Tamtéž.

příchod Mikuláše. Podstatnou úlohu však hraje také zobrazení radosti z tohoto období: „hej, juch! vše se veselí...“¹¹⁰ či „srdíčko nám všechněm plesá...“¹¹¹

3.5 Slunečnice: Oldra Sedlmayerová

Báseň *Slunečnice* od Oldry Sedlmayerové vyšla v rubrice na konci srpna roku 1925. Oldra Sedlmayerová patřila v námi sledovaném období mezi tři autory, jež poezii v *Dětském koutku* publikovali nejčastěji. Její poezie se ve většině případů tematicky zaměřovala na přírodu, velmi často se jednalo o příběhy ze života ptáků. Toto téma dále využila kromě námi rozebírané básně *Slunečnice* například v básních *Hnízdečko*, *Lesní koupel*, *Před jarem* či *Padla ráda*. Kromě tématu přírody se autorka v některých svých básních zaměřila na běžný dětský život, jako například v básni *Na ledě*, ve které se chlapi radují ze zamrzlého rybníka a možnosti bruslit. Oldra Sedlmayerová pro rubriku napsala také několik prozaických textů, jako jsou tituly *O mlsném Vaškovi*, *O srnčeti a cikaňátku*, *Divná ptačí příroda* a *Naše lípa*, avšak převažuje především poezie. Její tvorba byla ve většině případů ilustrována, nejčastěji Ondřejem Sekorou a Eduardem Milénem. Báseň *Slunečnice* ilustroval právě Eduard Milén, jednalo se o čtyři malé jednoduché obrázky (viz Příloha 4).

Velká část poezie, jež byla v *Dětském koutku* publikována, měla jednoduchý děj, jak je pro dětskou poezii běžné.¹¹² Mezi takové básně patří právě *Slunečnice*, ve které je základem děje situace, kdy se na zahradě slétne spousta ptáčků, protože tam vykvetla slunečnice. Ptáci slunečnici opěvují, jelikož vypadá jako slunce, a také protože jim na zimu přinese semínka, díky kterým budou mít co jíst. Tato báseň děti seznamuje s přírodou, je v ní zmíněno šest druhů ptáků, a navíc právě informace, že slunečnice pro ptáky znamená důležitou obživu na zimní období.

Tato báseň se skládá z devíti slok o šesti verších. Všechny sloky obsahují stejný druh rýmu, konkrétně se jedná o rýmové schéma: aabccb. Jako příklad uvádíme první sloku básně: „U nás v sadě / na zahradě / se dnes něco děje. / Co má v hrdle ptačí hlásek, / vrabec, kos

¹¹⁰ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 5.12.1923, 31(610, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² HOLEJŠOVSKÁ-GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež (ve srovnávacím žánrovém pohledu)*. Praha: SPN, 1984, s. 67.

i konipásek, / křičí tam i pěje.“¹¹³ Stejné rýmové schéma je pak užito pro celou báseň, částečně se odlišuje pouze poslední sloka, jež obsahuje o jeden verš více.

Báseň obsahuje velké množství deminutiv, např. *hlásek*, *bidélko*, *hlavička*, *hnízdečko*. Deminutiva jsou využita i pro pojmenování některých ptáků: *konipásek* a *sýkoreňka*. Slunečnice je v básni pojmenována pomocí dvou metaforických označení: *zlatý div* a *kotouč zlatý*. Několikrát je v básni využit epizeuxis: „to je slunce, slunce skvělé“¹¹⁴ nebo: „vrabec křičí hele, hele!“¹¹⁵ a dále: „svítí, svítí kotouč zlatý.“¹¹⁶ Můžeme zmínit také využití epanastrofy: „nikdy zima nenastane, / nenastane hlad!“¹¹⁷ Dále báseň obsahuje tři řečnické otázky: „že sem všichni přilétají? / Což je ptačí sněm?“¹¹⁸ nebo: „Kdo pak jim má rozumět?“¹¹⁹ Kromě těchto básnických prostředků v básni najdeme také personifikaci: „Fazulky se smíchem chvějí,“¹²⁰ a antropomorfismus: „ručičky své výš hned pletou“;¹²¹ přičemž v obou případech se mluví o fazoli, tedy rostlině.

3.6 Edvard Valenta: Veselosti, smutky, čertoviny ze života malé drobotiny

Poezie *Veselosti, smutky, čertoviny ze života malé drobotiny* vycházela v *Dětském koutku* na pokračování, konkrétně v období od 27. února 1924 do 14. května 1924. Jednalo se o devět epizod, text však nevycházel pravidelně, v některých případech došlo k otištění dvou částí v číslech rubriky jdoucích po sobě, několikrát si však čtenáři na pokračování museli počkat dokonce tři týdny. Autorem této poezie je Edvard Valenta, který pro rubriku dále napsal dva krátké prozaické texty (*Hvězdy na stromě* a *Mraky ze šlehačky*) a jeden prozaický text na pokračování (*Pohádka o Drobečkovi*), jenž vyšel v září 1924 ve dvou následujících číslech rubriky.

Poezie *Veselosti, smutky, čertoviny ze života malé drobotiny* je velice specifická, jelikož verše Edvarda Valenty vznikaly až na základě ilustrací, jež vytvořil Ondřej Sekora. Tato informace vyplývá především z toho, že je na prvním místě uváděn ilustrátor a teprve na

¹¹³ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 30.8.1925, 33(432, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

¹¹⁴ Tamtéž.

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ Tamtéž.

místě druhém stojí informace, že „veršem provázel“¹²² Edvard Valenta. Tyto ilustrace (viz Příloha 5) se právě z důvodu rozdílného způsobu jejich vzniku odlišují od ilustrací ostatní publikované poezie. Zatímco děj příběhu *Veselosti, smutky, čertoviny ze života malé drobotiny* naprosto jednoznačně vyplývá už ze samotných obrázků Ondřeje Sekory, v případě ilustrací ostatní poezie to tak častokrát nebylo. Jako příklad můžeme zmínit právě výše analyzovanou báseň *Slunečnice*, u které ilustrace Eduarda Miléna opravdu slouží pouze jako určité doplnění.

Veselosti, smutky, čertoviny ze života malé drobotiny jsou veršované epizodické příběhy ze života tří dětí. Vyznačují se výraznou dějovostí, ale i výrazným rytmem. Základem každé epizody je pět obrázků a ke každému z nich se váže jedna sloka, odlišuje se pouze závěrečná epizoda, jež se skládá ze šesti obrázků, a tedy i ze šesti slok. Všechny sloky se skládají z osmi veršů a osahují stejný druh sdruženého rýmu, konkrétně se jedná o rýmové schéma: aabbccdd. Jako příklad uvádíme první sloku z první epizody: „Pestré příhody tří malých dětí / budeme vám, děcka, vyprávěti. / Je to nerozlučná trojice: / Beďa rozumu má nejvíce, / Peďa je sic ještě maličký, / ale dovedné má ručičky. / Obra sněhuláka chlapci milí / Lidunce své pracně postavili.“¹²³ Tato sloka představuje expozici tří hlavních hrdinů příběhu, a poté již následuje popis jejich prvního zážitku.

Jednotlivé epizody mají velmi jednoduchý děj a jejich zápletka je často stavěna na nějaké komické situaci. V první epizodě chlapci postavili sněhuláka, ale jiní hoši jim ho rozkopali, proto na ně chlapci jako odplatu připravili léčku. Jeden z chlapců se do sněhuláka ukryl a při druhé snaze o jeho zničení hochům „sněhulák“ jejich útok vrátil. Ve čtvrté epizodě měly děti od maminky zakázáno jít ven, jelikož tam bylo hodně bláta, tak je napadlo si na boty přidělat dřívka, tudíž si boty nezašpinily, ale domů bláto přesto nanosily. Epizody se váží především k běžným dětským zážitkům, za zmínku však stojí dvě, jež se mírně odlišují. Šestá epizoda je stejně jako výše analyzované prozaické příběhy popsána jako boj a užívá vojenskou terminologii, např. *generál, přední linie, vojsko*. Závěr je však opět komický, jelikož se ukáže, že jejich nepřítel za plotem představoval pouze malý kozel. Poslední epizoda se odlišuje především tím, že situace nepochází z běžného dětského života, a navíc není reálná, děti v ní zavedou okapní svod panu domácímu do pusy, zatímco usne, a on se následně nafoukne jako balon. Jednotlivé

¹²² *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 6.2.1924, 32(65, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

¹²³ Tamtéž.

epizody často souvisely s obdobím, ve kterém byly otištěny, první dvě epizody byly publikovány v zimě, ke které se úzce váže jejich děj (stavění sněhuláka, plavení se na ledové kře). Čtvrtá epizoda vyšla na přelomu zimy a jara, s čímž opět souvisel i daný děj (zabahněná příroda). Pátá epizoda již časově zasahovala do období jara a děj se odehrával v jarní přírodě.

Jedná se o epizodické příběhy, tudíž se tato poezie od básní kratšího formátu výrazně neodlišuje. Hlavní rozdíl vyplývá především z toho, že se v jednotlivých epizodách čtenář navrácí k postavám, které již zná. Charakteristika těchto hlavních hrdinů je dána především citovanou první slokou první epizody, v dalších epizodách nedochází k výraznému doplňování této charakteristiky, ale pouze k jejímu opakování, například informace, že Peďa je maličký. Další charakteristika postav vyplývá především z jejich činů, konkrétně z nápadů, jež pak vytvářejí určitou komickou situaci. Popisu vzhledu hlavních hrdinů je věnováno více prostoru v šesté epizodě, jelikož jde o podstatné informace pro dokreslení atmosféry boje: „Peďa s Lidunkou mají krásné helmy, / Beďa zas má krásnou šavličku.“¹²⁴ Další charakteristika v textu se pak zaměřuje na vedlejší postavy jednotlivých epizod, například v první epizodě jsou používána charakterizující označení pro hochy, jež rozkopali dětem sněhuláka: *kluci rozpustili a darebáci*. Kromě postav v básni najdeme popisy prostředí, ve kterých se jednotlivé epizody odehrávají, například příroda v páté epizodě: „tak je krásně v celém okolí! / je sic ještě vlhko na lukách,“¹²⁵ nebo v poslední epizodě: „mokro v údolích i na návrší.“¹²⁶

Stejně jako v obou předchozích analyzovaných básních je i zde využito velké množství deminutiv, například *ručičky, prkýnka, botečky, bubínek, nosík, vlásky*. Báseň obsahuje mnoho přirovnání, jako například: „Beďo! mám tě rád jako horu zlata!“¹²⁷ či: „Lítá to, jak do úst knedlíky“;¹²⁸ nebo dále: „Hubu má jak vrata dokořán!“¹²⁹ Téměř v každé

¹²⁴ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 2.4.1924, 32(168, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

¹²⁵ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 26.3.1924, 32(155, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

¹²⁶ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 14.5.1924, 32(242, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

¹²⁷ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 6.2.1924, 32(65, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265

¹²⁸ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 12.3.1924, 32(130, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

¹²⁹ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 14.5.1924, 32(242, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

epizodě najdeme epizeuxis, například: „Honem! Honem“¹³⁰ nebo: „Ticho! ticho“¹³¹ atd. Dále můžeme zmínit například využití nadsázky: „Vždyť je tam dnes bláta nad hlavu!“¹³² či oxymóronu: „Loď hrozně krásnou máme.“¹³³

¹³⁰ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 27.2.1924, 32(104, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

¹³¹ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 26.3.1924, 32(155, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

¹³² *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 19.3.1924, 32(143, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

¹³³ *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 27.2.1924, 32(104, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

4 ZÁVĚR

Předložená bakalářská práce se zaměřuje na rubriku *Dětský koutek*, jež vycházela pravidelně v *Lidových novinách*, konkrétně jsme se přitom zaměřili na prvních pět let jejího vydávání, tedy období 1922 až 1926. Naším cílem bylo danou rubriku obecně popsat a analyzovat příspěvky, jež v ní byly během sledovaných let otištěny.

V první části práce jsme uvedli obecný popis rubriky *Dětský koutek*, zjistili jsme, že rubrika byla vydávána od roku 1922 do roku 1936, kdy došlo k její transformaci na samostatnou přílohu *Lidových novin* s názvem *Lidové noviny dětem*. Dále jsme se zabývali problematikou, ve kterých dnech tato rubrika v průběhu své existence vycházela, jelikož se tato skutečnost během let proměňovala. Popsali jsme grafickou podobu *Dětského koutku*, tedy rozložení listu, na kterém vycházel, a dále vývoj nadpisu rubriky, neboť byl během let mnohokrát výrazně pozměňován, a to i v rámci jednotlivých ročníků, například na základě ročních období.

V této části práce jsme dále popsali veškeré příspěvky, jež byly ve sledovaném období otištěny, tedy texty umělecké a výchovně zábavné. Z korpusu textů umělecké literatury jsme zjistili, že nejčastěji publikovaným žánrem v rámci prózy byla pohádka a v rámci poezie říkadlo, drama bylo v rubrice publikováno opravdu jen výjimečně. U všech nejvíce opakovaných žánrů jsme se věnovali jejich typickým prvkům, problematice autorství, a svoje konstatování jsme ilustrovali několika příklady. V další kapitole jsme prozkoumali příspěvky s výchovně zábavnou funkcí obsahu, mezi něž řadíme různé edukativní texty, ale také rébusy, početní úlohy atp. Popsali jsme sloupky, ve kterých tato tvorba pravidelně vycházela, a citovali jsme několik příkladů. U umělecké i výchovně zábavné tvorby jsme uvedli autory, již daný typ příspěvků pro rubriku tvořili nejčastěji, dále uvádíme s rubrikou nejčastěji spolupracující ilustrátory. Specifické byly texty vytvořené dětskými čtenáři této rubriky. Věnovali jsme se několika projektům a sloupkům, ve kterých tato tvorba vycházela, a opět jsme pro ilustraci uvedli příklady.

Z analýzy vyplývá, že cílovou skupinou rubriky *Dětský koutek* byly především děti předškolního a mladšího školního věku, tedy věková skupina 3–11 let. Tato informace souvisí především se žánry, jež v rubrice pravidelně vycházely, jelikož to byly ty, které cílily právě na tyto dvě věkové skupiny. Žánry cílené pro třetí věkovou skupinu dětí, tedy děti staršího školního věku (11–15 let), v rubrice téměř nevycházely. Dále z naší analýzy vyplývá, že umělecké texty nebyly nijak genderově rozděleny, cílily jak na dívky, tak na

chlapce. Stejně tak i absolutní většina výchovně zábavných textů nebyla nijak genderově rozdělena, existovalo však několik výjimek.

V druhé části práce jsme analyzovali šest konkrétních textů publikovaných v rubrice *Dětský koutek* v námi sledovaném období. Zvolili jsme tři prozaické texty a tři básně, konkrétně takové, jež byly pro rubriku v daném období určitým způsobem charakteristické, a to především svým žánrem. Z prózy i poezie jsme navíc zvolili jeden text, jenž vycházel v rubrice na pokračování, poněvadž se jednalo o specifický typ tvorby. Zároveň jsme volili především texty autorů, jež pro rubriku v daném období psali nejčastěji, jeden ze zvolených textů je bez označení autora, jelikož takové texty byly pro *Dětský koutek* také příznačné.

Naše analýza vybraných textů ilustruje charakteristickou tvorbu *Dětského koutku* v daném období. Uvedli jsme využití prvků a formule, jež jsou pro rozebírané žánry typické, a u poezie jsme také zmínili využití básnické prostředky. Kromě analýzy zvolených textů jsme dále uvedli i jiné příběhy podobného charakteru, jež byly v rubrice otištěny. Z analýzy příběhů na pokračování vyplývá, že se od ostatní publikované tvorby lišily především propracovanější charakteristikou postav a větším množstvím popisů prostředí, nejspíše právě z důvodu většího rozsahu celého textu. Ke složitějšímu rozvedení dějové složky v rozebíraných textech nedošlo, jelikož se v obou případech jednalo o epizodické příběhy.

5 ANOTACE

Příjmení a jméno autora: Čmielová Dominika

Fakulta: Filozofická fakulta

Katedra: Katedra bohemistiky

Název diplomové práce: Beletrie v rubrice Lidových novin Dětský koutek

Jméno vedoucího diplomové práce: doc. Mgr. Erik Gilk, Ph.D.

Počet znaků: 85 925

Počet příloh: 5

Počet titulů použité literatury: 12

Klíčová slova: rubrika *Dětský koutek*, *Lidové noviny*, dětská literatura, literární rubrika, příběhy na pokračování

ANOTACE DIPLOMOVÉ PRÁCE:

Tématem předložené bakalářské práce je rubrika *Dětský koutek*, jež byla pravidelnou součástí *Lidových novin*. V uvedené rubrice vycházela umělecká a výchovně zábavná tvorba pro děti. Práce se zaměřuje na prvních pět let vydávání rubriky, tedy období mezi lety 1922 až 1926. Součástí práce je obecný popis rubriky, tedy doba a dny, kdy vycházela a její grafická podoba. Dále je v práci popis veškerých příspěvků, jež byly v daném období otištěny. V práci jsou rozebrány konkrétní vybrané texty, jež byly pro tvorbu rubriky určitým způsobem charakteristické.

6 RESUMÉ

The subject of this bachelor thesis is the section of *Lidové noviny – Dětský koutek*. The main goal was to describe the section in general and analyse its form, specifically in the first five years of its publication, which means the period from 1922 to 1926.

The first part of the work is a general description of the section *Dětský koutek*. The section was published from 1922 to 1936, when it was transformed into a separate supplement of *Lidové noviny*. The thesis describes the graphic form of the section, the layout of the sheet on which it was based and the development of its title.

The first part of the work also describes all the contributions that were printed in the observed period, which means the fiction and the educationally entertaining texts. The fairy tale and the rhyme were the most frequently published genre, the drama was published only occasionally. The thesis is focused on the typical elements and the authorship of the most published genre. Next chapter is focused on the educationally entertaining texts, which include various educational texts, but also riddles, instruction for games, etc. There is a list of the authors who most often created the given type of contributions, there is also a list of the illustrators who most often collaborate with the section *Dětský koutek*. A specific category of the texts was made by readers of this section, who were children. A few projects in which the children's texts were printed are mentioned.

The analysis shows that the target group of the section *Dětský koutek* were mainly children of preschool and younger school age, it means the age from 3 to 11 years. This information results from the most frequently published genres in the section. The analysis shows also that most of the published texts were not gender targeted but there were a few exceptions as well.

In the second part of the thesis three prose texts and three poems are analysed. These texts were characteristic for the observed period, especially for its genre. Two of chosen texts were published as the text to continue, because it was a specific type of the contributions. The chosen texts were written by authors who wrote for the section most often in the given period. One selected text is the text without crediting the author, because even these texts were characteristic of the section *Dětský koutek*.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Primární literatura

Lidové noviny. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 1893–1945. ISSN 1802-6265.

Sekundární literatura

Cooper, J. C. (Jean C.) a Allan PLZÁK. *Ilustrovaná encyklopedie tradičních symbolů*. Praha: Mladá fronta, 1999, ISBN 80-204-0761-8.

HOLEJŠOVSKÁ-GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež (ve srovnávacím žánrovém pohledu)*. Praha: SPN, 1984.

CHALOUPKA, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež*. Praha: Albatros, 1979.

CHALOUPKA, Otakar a Vladimír NEZKUSIL. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury III*. Praha: Albatros, 1979.

CHALOUPKA, Otakar. *O literatuře pro děti*. Praha: Československý spisovatel, 1989. *Knihovna: vědecko-teoretický sborník*. Praha: SPN, 1979(11), ISSN 0139-5335.

PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. Jíloviště: Mercury Music & Entertainment, 2007, ISBN 978-80-239-9284-7.

PROPP, Vladimír Jakovlevič, Miroslav ČERVENKA, Marcela PITTERMANNOVÁ a Hana ŠMAHELOVÁ. *Morfologie pohádky a jiné studie*. Jinočany: H & H, 1999, ISBN 80-86022-16-1.

SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. V Brně: Ústav pro etnografii a folkloristiku Akademie věd České republiky, 1998.

TENČÍK, František. *Slovníček literárních pojmů*. Praha: Albatros, 1976.

VLAŠÍN, Štěpán a Ústav pro českou a světovou literaturu (Československá akademie věd). *Slovník literární teorie*. Praha: Československý spisovatel, 1984.

8 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: První číslo rubriky Dětský koutek

Příloha 2: Nadpisy Dětského koutku

Příloha 3: Zvědavý oříšek Ondřeje Sekory, soutěž

Příloha 4: Ilustrace Eduarda Miléna, Slunečnice

Příloha 5: Ilustrace Onřeje Sekory, Veselosti, smutky, čertoviny ze života malé drobotiny

Příloha 2: Nadpisy Dětského koutku

Jaro 1923

Zdroj: *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 28.3.1923, **31**(156, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265

Léto 1924

Zdroj: *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 29.6.1924, **32**(324, ranní vydání), s. 15. ISSN 1802-6265

Podzim 1925

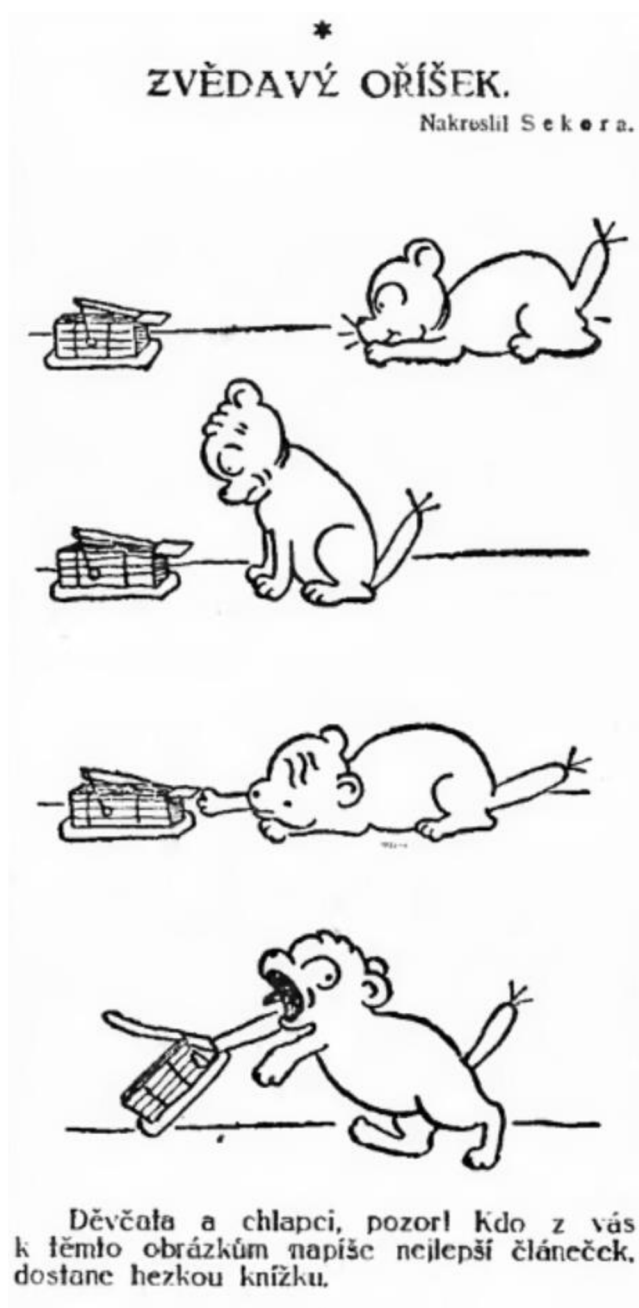
Zdroj: *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 27.9.1925, **33**(484, ranní vydání), s. 17. ISSN 1802-6265.

Zima 1926

Zdroj: *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 19.12.1926, **34**(637, ranní vydání), s.17. ISSN 1802-6265.

Příloha 3: Zvědavý oříšek Ondřeje Sekory, soutěž

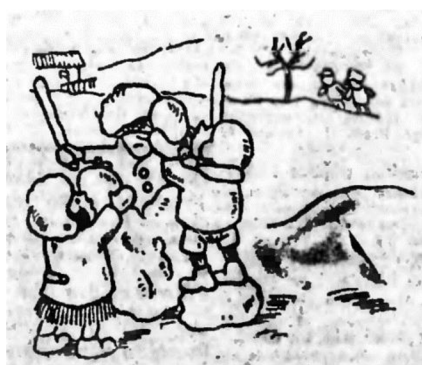
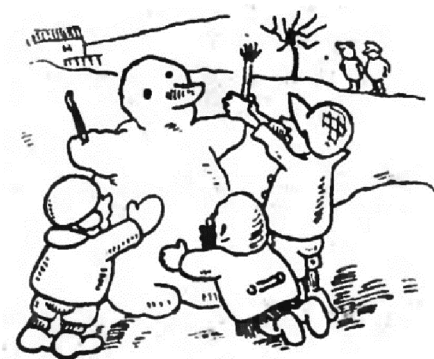
Zdroj: *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 11.4.1923, 31(180, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265

Příloha 4: Ilustrace Eduarda Miléna, Slunečnice

Zdroj: *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 30.8.1925, 33(432, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.

Příloha 5: Ilustrace Onřeje Sekory, Veselosti, smutky, čertoviny ze života malé drobotiny

Zdroj: *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 6.2.1924, 32(65, ranní vydání), s. 11. ISSN 1802-6265.